

NAURU INSTITUTIONAALISISSA TILANTEISSA
TV-SARJASSA POLIISIT

Suomen kielen
pro gradu -tutkielma
Oulun yliopisto
syyskuu 2013

Tuomo Polo

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	1
1.1. Tutkimuksen aihe	1
1.2. Tutkimusaineisto	2
2. TEOREETTISET JA METODOLOGISET LÄHTÖKOHDAT	3
2.1. Keskustelunanalyysi	3
2.1.1. Keskustelunanalyysi tutkimusmenetelmänä	3
2.1.2. Keskustelunanalyysin keskeisiä termejä	5
2.1.3. Katsaus keskustelunanalyysin syntyhistoriaan	7
2.1.4. Keskustelunanalyyttinen litterointitapa	8
2.1.5. Institutionaalinen keskustelu ja arkikeskustelu	11
2.1.6. Tosi-tv keskustelunanalyysin aineistona	13
2.2. Naurun ja huumorin tutkimus	14
2.2.1. Naurun ja huumorin teoriaa	14
2.2.2. Keskustelunanalyysi naurun ja huumorin tutkimisessa	17
2.2.3. Poliisien nauraminen ja huumori	19
2.2.4. Naurun ja huumorin tutkimuksen termejä	20
2.3. Yhteistyön periaate	22
3. POLIISI NAURAA JA HYMYILEE	23
3.1. Asiakaskohtaamiset	23
3.1.1. Poliisi kutsuu nauruun	24
3.1.2. Asiakas kutsuu nauruun	25
3.1.3. Pois nauraminen	27
3.1.4. Kieltäytyminen	29
3.2. Keskinäinen vuorovaikutus	30
3.2.1. Jälkipuintitilanteet	31
3.2.2. Tilanteiden ennakointi	33
3.2.3. Kiusoittelu	33
3.2.4. Oman ammattiryhmän asioille nauraminen	34
3.2.5. Yllättävä tilanne	36
3.2.6. Kertomus	38

4. NAURU TAI HYMY JA INSTITUTIONAALISUUS	40
4.1. Asiakaskohtaukset	40
4.1.1. Vertaukset tai metaforat	40
4.1.2. Asiatyylisiä poikkeavat sananvalinnat	44
4.1.3. Toiminta	51
4.2. Keskinäinen vuorovaikutus	53
4.2.1. Vertaukset tai metaforat	54
4.2.2. Asiatyylisiä poikkeavat sananvalinnat	55
4.2.3. Toiminta	57
4.2.4. Sanoilla leikkely	59
5. PÄÄTÄNTÖ	62
LÄHTEET JA LYHENTEET	68
LIITE 1: Aineistoesimerkit jaksoittain	

1. JOHDANTO

1.1. Tutkimuksen aihe

Tarkastelen pro gradu -tutkielmassani naurun ja hymyn sekä institutionaalisuuden yhteyksiä poliisin työssä. Lähestyn tutkimusaiheittani suomalaisen Poliisit-tv-sarjan kautta. Pyrin selvittämään, miten nauraminen ja hymyileminen vaikuttavat poliisin institutionaalisuuteen.

Etenen tutkimuksessani tarkastelemalla ensin yleisesti tilanteita, joissa poliisit nauravat. Sen jälkeen tarkastelen erityisesti naurun ja institutionaalisuuden yhteyksiä. Pyrin myös selvittämään, onko naurulla ja hymyilyllä jokin merkitys poliisin työssä.

Nauru ja hymy liittyvät läheisesti huumoriin, jota on perinteisesti pidetty yhtenä naurun ja hymyn aiheuttajana. Tutkimukseni ei ole varsinaista huumorin tutkimusta, mutta sivuan tutkimuksessani myös huumoria.

Tutkimukseni on kvalitatiivista tapaustutkimusta. En esimerkiksi tarkastele naurujen ja hymyjen lukumäärää, vaan pyrin selvittämään naurun ja hymyn vaikutusta institutionaalisissa tilanteissa. Kvantitatiivisen tutkimuksen tekeminen ei ole tässä tapauksessa mielekäästä, koska aineistona olevaa televisio-ohjelmaa on leikattu siten, että mukana on vain kiinnostavaksi arvioituja kohtauksia. Näin ohjelman perusteella ei voi saada todellista kuvaa esimerkiksi siitä, kuinka monessa asiakaskohtauksessa poliisit nauravat ja kuinka monessa ovat kokonaan nauramatta.

Erittelen aineiston naurua tai hymyä sisältävät tilanteet kahteen kategoriaan: poliisien keskinäiseen vuorovaikutukseen ja asiakaskohtauksiin. Poliisien keskinäinen vuorovaikutus on Kerkkäsen (1997) kyselytutkimuksen mukaan lähtökohtaisesti hyvin erilaista kuin poliisien ja asiakkaiden välinen vuorovaikutus asiakaskohtauksissa. Esimerkiksi poliisien keskinäinen huumori voi olla hyvinkin rajua tai mustaa, kun taas asiakaskohtauksissa poliisien käyttämä huumori on enemmän kohtaamistilannetta pehmentävää (Kerkkänen 1997: 51–58).

Käytän tutkimukseni teoreettisena ja metodisena lähtökohtana keskustelunanalyysia. Keskustelunanalyysin olen valinnut, koska se kohdistuu vuorovaikutuksen tutkimiseen ja vuorovaikutuksen tutkimisen avulla voin tarkkailla lähemmin institutionaalisuuden toteutumista poliisin työtehtävien eri tilanteissa.

1.2. Tutkimusaineisto

Tutkimusaineistonani käytän Jim-televisiokanavalla esitettävää Poliisit-tosi-tv-sarjaa ja sen toisen tuotantokauden jaksoja. Aineisto koostuu 15 jaksosta, jotka ovat dvd:llä. Poliisit-tv-sarjan on Jimille tuottanut Aito Media Oy.

Poliisien ensimmäisen tuotantokauden ensimmäinen jakso näytettiin 26. tammikuuta 2009 ja se keräsi Jimin katsojaennätyksen 247 000 katsojallaan. Aineistonani oleva Poliisien toinen tuotantokausi käynnistyi Jimillä 5. lokakuuta 2009. Tammikuussa 2013 käynnistyi sarjan viides tuotantokausi. (Aito Media Oy:n verkkosivut.)

Poliisien jaksoissa seurataan aina yhtä työparia ja kaupunkia kerrallaan. Toisella tuotantokaudella parit ovat Jyväskylästä, Tampereelta, Helsingistä, Espoosta, Vantaalta, Turusta ja Lahdesta. Lisäksi yksi työpari työskentelee sekä Lappeenrannassa että Imatralla. Sarjan yksi jakso kestää noin 20 minuuttia. Poimin aineistosta tarkempaa analyysia varten kohtaukset, joissa esiintyy naurua, hymyä tai poliisien asiatyylisiä poikkeavia ilmauksia.

On otettava huomioon myös se, että tutkimusaineistoni on viihdeohjelma. Sen tekijät tekevät ohjelmaa, jolle yritetään saada mahdollisimman paljon katsojia. Sen takia ohjelmassa näytetään vain tekijöiden mielestä hauskipia ja mielenkiintoisimpia kohtia. Esimerkiksi kotiväkivalta ja vaaralliset tilanteet on jätetty ohjelmasta tarkoituksella pois (Niemelä, HS 26.10.2012). Näin ohjelman jaksoissa voivat korostua esimerkiksi nauru, hymy ja hauskat tilanteet. Ohjelmassa esiintyvät poliisit ovat oman poliisin työnsä ohella myös televisioesiintyjiä (Kemppainen, Kaleva 9.1.2012).

2. TEOREETTISET JA METODOLOGISET LÄHTÖKOHDAT

2.1. Keskustelunalyysi

2.1.1. Keskustelunalyysi tutkimusmenetelmänä

Keskustelunalyysi pohjautuu yhteiskuntatieteisiin ja tarkemmin sanottuna etnometodologiaan. Etnometodologia on sosiologinen suuntaus, jonka kehitti yhdysvaltalainen Harold Garfinkel 1950- ja 1960-luvuilla. Garfinkel kiinnostui siitä, millaista päättelyä ja ymmärrystä ihmiset tarvitsevat arkielämän vuorovaikutustilanteiden ennakointiin ja tulkitsemiseen. (Hakulinen 1996: 12–13.)

Sacksin kehittelemän tutkimusmenetelmän yksi keskeinen oivallus on, että keskustelu ei ole kaaos. Puhujien keskinäinen ymmärtäminen ei myöskään perustu sattumiin, vaan vuorovaikutus on järjestynyttä ja jäsentynyttä toimintaa yksityiskohtiaan myöten. (Hakulinen 1997a: 13–14; Sacks 1992b: 26.) Sacks halusi kehittää menetelmän, jolla kasvokkaista vuorovaikutusta voisi kuvata ja analysoida sellaisena kuin se ilmenee vuorovaikutuksen osanottajalle itselleen. Samalla menetelmän tulisi kuitenkin kuvata vuorovaikutusta tieteellisesti ja välttää arkikielen kategorioiden käyttöä. (Ruusuvuori 2001: 385.)

Keskustelunalyysi selvittää, miten ihmiset tulevat kielen keinoin toimeen keskenään ja miten he tekevät yhteistyötä keskustellessaan. Keskustelunalyysi myös selvittää miten puhujat esimerkiksi luovat identiteettiään eri ammattien edustajina tai miten puhujat osoittavat, että puheenaihe on arkaluontoinen. (Hakulinen 1996: 11; 1997a 14–15.)

Keskustelunalyysi olettaa, että vuorovaikutus on rakenteellisesti järjestynyttä. Tieto näistä rakenteista on huomattava osa sellaista keskusteluntaitoa, jota puhujat käyttävät toiminnassaan. Tieto keskustelun rakenteista vaikuttaa keskustelijoiden käyttäytymiseen ja tulkintoihin toisten käyttäytymisestä. Tieto keskustelun rakenteista vaikuttaa keskustelijoihin joko tietoisesti tai tiedostamatta. Keskustelun rakenteet ovat riippumattomia keskustelijoiden ominaisuuksista. (Heritage 1996: 236.)

Yksi tärkeitä keskustelunanalyysin lähtökohtia on myös kontekstin huomioiminen vuorovaikutuksessa. Puhujan kommunikatiivisen toiminnan merkitys on kaksinkertaisesti kontekstuaalista eli merkitys syntyy kontekstissa ja uudistaa samalla sitä. Puhujan toiminnan merkitys syntyy kontekstissa, koska sen osuutta käynnissä olevien toimintojen sarjaan ei voida kokonaan ymmärtää kuin suhteessa kontekstiin, johon toiminta liittyy. Puhujat ottavat kontekstin huomioon myös toistuvasti muotoilleessaan vuorojaan. Jokainen meneillään oleva toiminto myös uudistaa kontekstia, koska se konteksti luo pohjaa seuraavalle toiminnolle, johon se siten liittyy. Heritage (1996 236–237.)

Seuraava vuoro myös todistaa, miten edellinen vuoro tulkittiin. Puhuja voi esimerkiksi esittää kysymyksen vastaanottajalle, mutta jos vastaanottaja ei tulkitse puhujan vuoroa kysymyksenä, hän tuskin vastaa siihen. Sen sijaan, jos vastaanottaja tulkitsee vuoron kysymykseksi, hän todennäköisesti esittää vuorollaan vastauksen. (Sacks ym. 1974: 728).

Keskustelunanalyysi olettaa myös, että mitään vuorovaikutuksen yksityiskohtaa ei voida sivuuttaa järjestyttömänä, sattumanvaraisena tai merkityksettömänä. Tämän olettamuksen vuoksi keskustelunanalytikot yleensä välttävät muodostamasta teorioita ennenaikaisesti vaan pikemminkin pyrkivät empiiriseen sosiaalisen toiminnan tutkimiseen. Puhujien empiirisesti havaittava käyttäytyminen onkin analyysin keskeinen lähtökohta. (Heritage 1996: 236–238.)

Keskustelunanalyysin tutkimuskohteena on aina spontaani, suunnittelematon vuoropuhelu (Hakulinen 1996: 5). Alun perin keskustelunanalyysin tutkimuskohteena ovat olleet arkikeskustelut. Myöhemmin on alettu tutkia myös institutionaalista keskustelua. Keskustelunanalyysin tutkimuskohteena ovat nimenomaan kuitenkin aidot keskustelutilanteet, ja tutkimuksessa otetaan huomioon puheen lisäksi myös esimerkiksi tauot, äänenpainon vaihtelut ja eleet. (Ruusuvoori 2001: 392.)

Tutkimusmateriaalina keskustelunanalyysissä käytetään nykyisin pääasiassa videoitua aineistoa. Nauhoitettuja keskusteluja voidaan tutkia yhä uudelleen, joten myös toisten tutkijoiden on mahdollista tarkastella aineistoa ja siitä tehtyä analyysia. Lisäksi videoidusta aineistosta voidaan havainnoida puheen lisäksi myös muita ei-kielellisiä

keskustelun aineksia kuten ilmeitä ja eleitä. (Heritage 1996: 230–231, 233; Kurhila 2000: 360–361.) Valtaosan keskusteluanalyysin tutkimuksista tekevät edelleenkin sosiologit, vaikka vuosikymmenien myötä keskusteluanalyysi on levinnyt yli oppiainerajojen (Hakulinen 1996: 21).

2.1.2. Keskusteluanalyysin keskeisiä termejä

Keskustelu koostuu **vuoroista**, jotka ovat yhden äänessäolijan osuuksia. Vuoro on keskustelun perusyksikkö, joka voi koostua useasta lauseesta, vain yhdestä sanasta, äännähdyksestä tai pelkästä naurusta. (VISK § 1004; Hakulinen 1997b: 36–41.)

Vuorolle on ominaista, että siinä on kielellisten ilmausten ohella myös puheen suunnitteluun ja tuottamiseen liittyvää ainesta, joka osaltaan jäsentää vuoroa. Tällaisia voivat olla esimerkiksi katseen kohdentaminen tai pään nyökyttely (VISK § 1004; Hakulinen 1997b 40–42). **Lausuma** on puheessa havaittava jakso, jota voi verrata kirjoitetun tekstin virkkeeseen (VISK § 864, § 1003; Hakulinen 1997b: 37).

Keskusteluanalyysissa on kolme jäsenysmuotoa, jotka rakentavat keskustelulle kehykset. Nämä muodot ovat **vuorottelujäsennys**, **sekvenssijäsennys** ja **korjausjäsennys**. Nämä kolme jäsenystä toimivat yhtäaikaaisesti ja keskustelu hahmottuu siten erilaisiksi jaksoiksi, jotka muodostavat vuorovaikutuksen. Näin keskustelijat tulkitsevat toistensa sanomisia, eleitä ja ilmeitä. (Hakulinen 1997a: 16–17.)

Vuorottelun sujuvuus on keskustelun onnistumisen lähtökohta. Yleensä lausumista voi päätellä, milloin vuoro on vaihtumassa. (Hakulinen 1997b: 34, 45.) Esimerkiksi nauru voi olla merkki siitä, että äänessäolija on valmis luovuttamaan vuoronsa toiselle (Glenn 2003: 50). Sacks ym. (1974: 704) ovat luetteloineet säännöt, joiden perusteella seuraava äänessäolija valikoituu keskustelussa. Äänessäolija voi valita seuraavan puhujan suuntaamalla puheenvuoronsa hänelle. Tämä voi tapahtua esimerkiksi katseen tai kysymyksen avulla. Tällöin valitulla on oikeus ottaa vuoro itselleen. Jos seuraavaa puhujaa ei ole osoitettu, voi nopein ottaa vuoron itselleen. Toisaalta, jos kukaan ei ota vuoroa itselleen, äänessäolija voi jatkaa. (Sacks ym. 1974: 704; Hakulinen 1997b: 45–47; ks. VISK § 1004 .)

Sekvenssijäsennys hahmottaa sitä, miten peräkkäiset vuorot liittyvät toisiinsa. Yksi merkki vuoron vaihtumisesta ongelmattomasti on se, ettei vuorojen välillä ole taukoa. Myös siirtymää, jossa toinen ennakoi hieman edellisen vuoron päättymistä, voidaan pitää sujuvana. Päällekkäisyytenä pidetään aiemmin kuin viimeisen tavun päältä alkavia toisen puhujan vuoroja. (Hakulinen 1997b: 48; Raevaara 1997: 75.) Jos keskustelussa syntyy päällekkäispuhunnaa, se yritetään yleensä korjata mahdollisimman pian (Schegloff 1987a: 207). Nauru on poikkeus. Se on lähes ainoa asia, jota keskustelussa voi tehdä yhdessä. Naurussa päällekkäisyys ei ole ongelma vaan yhdessä nauraminen on usein jopa odotettu lopputulos. (Sacks 1992b: 570–571.)

Jokainen keskustelun vuoro ennakoi jollain tavalla sitä, mitä seuraavaksi on odotettavissa. Vastaavasti myös jokainen vuoro on laadittu sopivaksi edeltävään vuoroon. Tällaisia kahden vuoron kokonaisuuksia, joiden välinen kytkös on erityisen vahva, kutsutaan **vieruspareiksi**. Vierusparin muodostavat eri puhujan vierekkäiset vuorot, joita kutsutaan esiintymisjärjestyksensä mukaisesti **etujäseneksi** ja **jälkijäseneksi**. Tyypillisimpiä vieruspareja ovat esimerkiksi tervehdys ja vastatervehdys sekä kysymys ja vastaus. (Raevaara 1997: 75–76; Schegloff & Sacks 1973: 295–296; VISK § 1197.)

Vierusparin jälkijäsenen valintaa ohjaa preferenssijäsennys eli suosituimmuusjäsenys. Jälkijäsen voi valikoitua kahdesta vaihtoehdosta. Vaihtoehdot ovat preferoitu eli odotuksenmukainen ja preferoimaton eli odotuksenvastainen. Preferoituja jälkijäseniä ovat esimerkiksi pyyntöön suostuminen tai kutsun hyväksyminen. Preferoimattomia jälkijäseniä ovat esimerkiksi kielteinen vastaus tai pyynnöstä kieltäytyminen. Preferoimaton ei välttämättä ole tietynmuotoinen lausuma, vaan ylipäätään vuorotyyppi, jolla etujäsenen luoma odotuksenmukaisuus rikotaan. Preferoimattomuus voi ilmetä esimerkiksi selittelyllä, viivyttelyllä ja tauoilla, joilla lievennetään vuoron tuottamisen ongelmallisuutta. (VISK § 1198; Tainio 1997b: 94, 96.)

Korjausjäsenyyksellä tarkoitetaan käytänteitä, joilla keskustelijat ilmaisevat jonkin puheen kohdan korjaamista vaativaksi tai muuten ongelmalliseksi. Lähtökohtana ovat tapaukset, joissa keskustelijat itse käsittelevät jotain kohtaa ongelmallisena.

Keskustelunanalyysissa korjaus nähdään prosessina, jonka lopuksi ongelma korjataan. (Sorjonen 1997: 111–112.)

Dialogipartikkelit eivät ole rakenteeseen liittyviä, mutta ne liittyvät keskustelun ja vuorovaikutuksen sisältöön. Dialogipartikkeliksi nimitetään keskustelussa esiintyviä partikleita kuten *ai*, *aha* tai *joo*. Ne voivat muodostaa lausuman tai vuoron yksinkin. (VISK 2008: § 797.) Dialogipartikkelit esiintyvät usein kohdissa, joissa vuoron vaihto olisi mahdollinen. Ne voivat esiintyä myös päällekkäin toisen puhujan vuoron kanssa. Tällaisia tapauksia ei pidetä päällekkäispuhuntana, sillä varsinkin usean hengen keskustelussa ne ovat yleisiä. (Hakulinen 1997b: 50–51.) Dialogipartikkeleilla on keskusteluissa monenlaisia tehtäviä. Päällekkäin toisen puhujan vuoron kanssa ne voivat ilmaista esimerkiksi kuulolla olemista. Dialogipartikkelilla saatetaan kertoa myös, onko puhujan tieto vastaanottajalle uutta vai vanhastaan tuttua. Dialogipartikkelilla voidaan esittää myös tarkistuskysymys. (VISK 2008: § 797.)

2.1.3. Katsaus keskustelunanalyysin syntyhistoriaan

Metodeiltaan ja näkemyksiltään keskustelunanalyysi perustuu luentosarjoihin, joita Garfinkelin oppilas Harvey Sacks piti Kaliforniassa vuosina 1964–1972. Sacksin ajatukset ovat säilyneet jälkipolville, koska Gail Jefferson litteroi suuren osan Sacksin nauhoitetuista luennoista. Vuonna 1992 luennot lopulta julkaistiin kahdessa osassa. (Hakulinen 1997a: 13; ks. Sacks 1992a ja b.)

Luentosarjat nauhoitettiin, koska Sacks halusi kollegansa Emanuel Schegloffin kuulevan ajatuksensa. Schegloff oli aikaisemmin muuttanut toiseen yliopistoon. Sacksin luennot olivat kysytyjä uudistusmielisimmissä opiskelijapiireissä ja ne levisivätkin valokopioina yliopistosta toiseen, aina ulkomaille asti. (Hakulinen 1997a: 13–14, Ruusuvuori 2001: 387, Silverman 1998: 24.)

1970-luvun alkupuolella oli vireillä hanke, jossa suunniteltiin erityistä sosiaalisen vuorovaikutuksen tutkimuskeskusta Kalifornian yliopistoon. Marraskuussa 1975 Sacksin ja Schegloffin oli tarkoitus tavata valmistellakseen alustavaa tutkimusohjelmaa kyseiseen keskukseseen. Moottoritiellä, matkalla tuohon tapaamiseen Irvinen yliopiston

kampukselle, Sacks joutui onnettomuuteen ja kuoli. Näin vireillä ollut hanke kariutui. (Ruusu vuori 2001: 386.)

Suomessa keskusteluntutkimusta on harrastettu noin 1980-luvun puolivälistä alkaen. Ensimmäiset pro gradu -tutkielmat valmistuivat Helsingin yliopistoon 1980-luvun loppupuolella. Tutkimusmenetelmää käyttäen on tehty myös useita väitöskirjoja useissa suomalaisissa yliopistoissa. (Hakulinen 1996: 5; Keskusteluanalyysi Suomessa - verkkosivut.)

Suomalainen keskusteluanalyysi suuntautui aluksi pelkästään arkipuheeseen. Auli Hakulisen johtama tutkimusryhmä tutki niin kutsuttua Alko-aineistoa ja keräsi puhelinkeskustelujen korpuksen. Myöhemmin tutkimus on laajentunut käsittelemään myös institutionaalista keskustelua. (Hakulinen 1996: 20.)

2.1.4. Keskusteluanalyttinen litterointitapa

Litteroinnilla tarkoitetaan sitä, että ääninauhoille tai videoille tallennetut keskustelut siirretään paperille. Litterointi on tärkeä vaihe keskusteluanalyttisellä metodilla tehdyssä tutkimuksessa, sillä tässä työvaiheessa tehdyt valinnat saattavat vaikuttaa merkittävästi tutkimuksen tuloksiin. Jos tutkija on jättänyt joitakin asioita litteraatin ulkopuolelle, ne voivat jäädä unohduksiin, vaikka niillä voisi olla merkitystä tutkimuksen lopputuloksen kannalta. (Seppänen 1997: 18–19.)

Litteraateista pyritäänkin tekemään mahdollisimman tarkkoja kuvauksia siitä, mitä keskustelussa tapahtuu. Myös sellaiset kielenulkoiset seikat kuten yskähdykset, naurut ja eleet merkitään litteraattiin. Käytännössä kaikkia keskustelun vivahteita ei kuitenkaan saada mukaan litteraattiin, vaikka se tehtäisiin kuinka tarkasti. Litteraatti onkin lähinnä tutkijan apuväline. (Seppänen 1997: 18–20.)

Naurun merkintätavoissa on eroja. Suu suljettuna tuotettu nauru voidaan litteroida esimerkiksi *hmm-hh-h* ja aukinaisella suulla tuotettu taas vaikkapa *hih hih* tai *huhhuh*. Merkitsemällä nauru tarkasti saadaan mukaan myös muutokset naurun tempossa ja voimakkuudessa. (Glenn 2003: 43, 46–47.)

Seuraavassa listauksessa esittelen merkinnät, joita käytän aineistoni litteroinnissa. Merkintätavat vastaavat pääosin Seppäsen (1997: 22–23) käyttämiä tapoja. Naurut olen litteroinut mahdollisimman tarkasti, kuten Glenn (2003) kehottaa. Seppänen käyttää naurun litterointiin ainoastaan muotoa *he he*. Omassa litteraatissani esiintyy naurua myös esimerkiksi muodoissa *ha ha* ja *ho ho*. Päällekkäispuhuntojen loppuja en ole merkinnyt, koska naurun loppumista on toisinaan lähes mahdotonta merkitä. Kohdat, joihin on syytä kiinnittää erityistä huomiota, olen merkinnyt litteraatista nuolella (→).

1. SÄVELKULKU

Prosodisen kokonaisuuden lopussa

.	laskeva intonaatio
,	tasainen intonaatio
?	nouseva intonaatio

Prosodisen kokonaisuuden sisällä tai alussa

↑	seuraava sana lausuttu ympäristöä korkeammalta
↓	seuraava sana lausuttu ympäristöä matalammalta
<u>heti</u>	(alleviivaus) painotus tai sävelkorkeuden nousu muualla kuin sanan lopussa

2. PÄÄLLEKKÄISYYDET JA TAUOT

[	päällekkäispuhunnan alku
]	päällekkäispuhunnan loppu
(.)	mikrotauko
(0.4)	mikrotaukoa pitempi tauko; pituus on ilmoitettu sekunnin kymmenesosina
=	kaksi puhunnosta liittyy toisiinsa tauotta

3. PUHENOPEUS JA ÄÄNEN VOIMAKKUUS

> <	(sisäänpäin osoittavat nuolet) nopeutettu jakso
< >	(ulospäin osoittavat nuolet) hidastettu jakso
e::i	(kaksoispisteet) äänteen venytys
° °	ympäristöä vaimeampaa puhetta
AHA	(kapiteelit) äänen voimistaminen

4. HENGITYS

.hhh	sisäänhengitys; yksi h-kirjain vastaa 0.1 sekuntia
hhh	ulohengitys
.joo	(piste sanan edessä) sana lausuttu sisäänhengittäen

5. NAURU

he he, ha ha	naurua
s(h)ana	suluissa oleva h sanan sisällä kuvaa ulohengitystä, useimmiten kyse on nauraen lausutusta sanasta
£ £	hymyillen sanottu sana tai jakso

6. MUUTA

# #	nariseva ääni
@ @	äänen laadun muutos
si-	(tavuviiva) sana jää kesken
s'tä	(rivinylinen pilkku) vokaalin kato
kiva	(lihavointi) voimakkaasti äännetty klusiili
(tai)	sulkeiden sisällä epäselvästi kuultu jakso tai puhuja
(-)	sana, josta ei ole saatu selvää
(--)	pitempi jakso, josta ei ole saatu selvää
(( ))	kaksoissulkeiden sisällä litteroijan kommentteja ja selityksiä tilanteesta

Yleensä litteraatissa keskustelevat joko poliisit keskenään tai poliisit ja asiakkaat. Vaikka en keskity tutkimuksessani sukupuolten eroihin naurussa, olen merkinnyt litteraattiin myös keskustelijoiden sukupuolet, jos poliisipartioon tai asiakkaisiin kuuluu samanaikaisesti sekä miehiä että naisia. Miesten ja naisten naurun syyt ja tavat käyttää naurua ja huumoria voivat olla erilaisia, joten sukupuolella voi olla merkitystä (ks. esim. maskuliinisesta huumorista Schnurr & Holmes 114–117).

En käytä poliiseista nimiä vaan lyhenteitä. Koska tutkimukseni keskittyy institutionaalisuuteen, myös litteraatissa on mielekästä muistuttaa keskustelijan ammattiasemasta tavallisen nimen sijaan. Käyttämäni lyhenteet noudattavat seuraavanlaista kaavaa:

P	poliisi
PA, PB...	poliisi A, poliisi B ym.
NP	naispoliisi
MP	miespoliisi
A	asiakas
A1, A2...	jos keskusteluun osallistuvia asiakkaita on monta
NA	naisasiakas
MA	miesasiakas

2.1.5. Institutionaalinen keskustelu ja arkikeskustelu

Alun perin keskustelunanalyysin tutkimuskohteena ovat olleet vain arkikeskustelut. Myöhemmin on alettu tutkia myös institutionaalista keskustelua. Keskustelunanalyysin tutkimuskohteena ovat nimenomaan kuitenkin aidot keskustelutilanteet. (Ruusuvuori 2001: 392.)

Keskusteluanalyytikot pitävät tavallista ystävien ja tuttavien kanssa käytävää arkikeskustelua vuorovaikutuksen ensisijaisena muotona (esim. Heritage 1996: 234–235). Arkipuheen ensisijaisuus ei kuitenkaan ole arvottavaa. Ensisijaisuuden nähdään johtuvan pikemminkin arkipuheen perustavasta merkityksestä ihmisen arkielämässä. Arkikeskustelu nähdään myös monimuotoisempänä kuin institutionaalinen keskustelu. Keskustelijoiden käytössä on enemmän vaihtoehtoja ja laajempi kirjo keskustelun keinoja kuin institutionaalisissa tilanteissa. (Raevaara ym. 2001: 15.)

Arkipuheen ensisijaisuudesta johtuen institutionaalista vuorovaikutusta tarkastellaan eräänlaisena arkikeskustelun muunnoksena, joka poikkeaa keinoiltaan ja toimintatavoiltaan arkikeskustelusta. Institutionaalisten tilanteiden vuorovaikutus ja kieli on erikseen opittava. (Raevaara ym. 2001: 14–15.) Institutionaalisuus määrittäytykin tutkimuksessani vertailevassa suhteessa arkikeskusteluun. Tarkastelen esimerkiksi sitä, mistä institutionaalisuus muodostuu.

Arkikielessä termillä **instituutio** viitataan yleensä julkisiin toimintoihin ja palveluihin, joilla hoidetaan jotakin yhteiskunnallisesti merkittävää tehtävää (Raevaara ym. 2001: 11–12). Tällaiseksi instituutioksi voidaan nähdä esimerkiksi poliisi.

Esimerkiksi luokkahuoneessa pitää vallita tietynlainen järjestys, jotta oppiminen ja opettaminen onnistuvat. Opetustilanteen säilymistä mahdollistaa erityinen vuorovaikutusjärjestys, jossa puheoikeus on opettajalla ja oppilaat saavat suunvuoron viittaamalla. Kun oppilaat ja opettajat noudattavat tätä järjestystä, myös kouluinstituution tehtävien toteuttaminen mahdollistuu. Luokkahuoneessa vallitsee siis institutionaalinen vuorovaikutus. (Raevaara ym. 2001: 11.)

Institutionaalisessa toiminnassa vuorovaikutustilannetta jäsentää joukko erityisiä institutionaalisia tehtäviä sekä käsitys siitä, miten näitä tehtäviä tulisi hoitaa (Raevaara ym. 2001: 13). Poliisi määrittelee, että sen tehtäviin kuuluu muun muassa yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen, rikosten ennalta estäminen ja selvittäminen sekä liikenneturvallisuudesta huolehtiminen (poliisin verkkosivut).

Institutionaalisessa vuorovaikutuksessa osapuolet suhteuttavat toimintaansa myös erilaisiin rooleihin, jotka voivat muotoutua keskustelijoiden ammattiaseman tai tilannekohtaisen tehtävän perusteella. Tyypillisesti roolit eriytyvät ammattilaisen ja asiakkaan rooleiksi. Toisaalta keskustelemassa voi olla pelkästään eri alojen asiantuntijoita kuten johtajien kokouksessa tai pelkästään maallikoita kuten opintopiirissä. (Raevaara ym. 2001: 13.)

Keskustelun säännöt voivat muokkautua institutionaalisuuden palvelukseen. Selkeä esimerkki institutionaalisuuden palvelukseen muokkautumisesta on vuorottelujäsennys. Arkipuheen vuorottelulle on tyypillistä, ettei etukäteen ole päätetty, kuka puhuu milloinkin ja kuinka kauan. (Sacks ym. 1974: 704, Hakulinen 1997b 45–46.) Sen sijaan joissain institutionaalisissa keskusteluissa vuorottelulle on rakennettu omat tarkat sääntönsä, jotka kertovat esimerkiksi sen, kuka milloinkin puhuu. Tällaiset säännöt ovat tosin tyypillisiä vain joillekin institutionaalisen keskustelun lajeille kuten oikeussalustunnon. (Raevaara ym. 2001: 16.)

Institutionaalisuus rakentuu paitsi ulkoisista asioista, kuten rakennuksesta, koulutuksesta ja lainsäädännöstä, myös siitä, miten ihmiset vuorovaikutuksessa toimivat (Raevaara ym. 2001: 19). Drew ja Heritage (1992: 22) ovat esittäneet, että institutionaalisilla keskusteluilla on ainakin kolme tyypillistä piirrettä: 1) keskusteluilla on päämäärä, 2) osallistumista keskusteluun säätelevät erilaiset rajoitteet ja 3) keskustelussa käytetään instituutiolle tyypillisiä tulkintakehyksiä.

Vaikka arkipuheella ja institutionaalisella puheella on eroja, on niillä myös yhteisiä piirteitä. Yleensä esimerkiksi puhutaan vuorotellen, useimmissa tilanteissa myös kysytään ja vastataan, kerrotaan ja vastaanotetaan kertomuksia sekä korjataan vuorovaikutuksen ongelmakohtia. (Raevaara ym. 2001: 16.)

Esimerkiksi lääkärin vastaanotolla vuorovaikutustilanne on institutionaalinen. Haakana (2001: 135) on havainnut lääkärin institutionaalisessa keskustelussa piirteitä esimerkiksi neutraaliudesta. Lääkärin pitäisi pysyä varovaisena, mutta vaikuttaa silti ymmärtäväiseltä ja vastaanottavaiselta. Lääkäri reagoi potilaan vaikeisiin neutraalisti eikä esimerkiksi uutisena tai empaattisesti kuten arkikeskusteluissa usein tehtäisiin. (Haakana 2001: 135.)

2.1.6. Tosi-tv keskusteluanalyysin aineistona

Keskusteluanalyysin ensisijaisena tutkimusaineistona ovat vanhastaan olleet aidot keskustelutilanteet. Vähitellen keskusteluanalyysiä on kuitenkin alettu käyttää tutkimusmetodina mitä erilaisimpien keskustelujen tutkimisessa. Keskusteluanalyysin käyttäminen tv-ohjelmien tutkimisessa on vielä kohtalaisen tuore suuntaus. Oulun yliopistossa keskusteluanalyysiä on käyttänyt pro gradu -tutkielmassaan esimerkiksi Liisa Ylianunti (2009), joka on tutkinut kasvojensuojelukeinoja Big Brother -talon palautekeskusteluissa. Käsikirjoitettua tv-sarjaa on hyödyntänyt Riikka Rauhanummi (2012), joka on tutkinut myötäelämistä tv-komedian naismaisessa keskustelussa.

Oma aineistoni on viihteellinen ja dokumentaarinen tosi-tv-ohjelma. Nimitystä **tosi-tv** käytetään puhuttaessa televisio-ohjelmista, joissa seurataan tavallisia ihmisiä todellisissa, usein järjestetyissä tilanteissa (KS 2012 s.v. *tosi-tv*). Suomen liikenne- ja viestintäministeriö käyttää tosi-tv-ohjelmista muotoa *reality-ohjelmat* (Koskenniemi ym. 2012: 5). Itse käytän Kielitoimiston sanakirjan suosittelemaa suomenkielistä muotoilua tosi-tv.

Tosi-tv:n alkutaipaleesta on monenlaisia teorioita. Dhoestin mukaan (2004: 225) *reality-tv*-termiä on ilmeisesti ensimmäisen kerran käytetty viittauksena pelastustoimea seuraavan Rescue 911:n (Suomessa Hälytys 911) kaltaisiin ohjelmiin, joissa rekonstruoidaan jälkikäteen dramaattisia tapahtumia. Tosi-tv:n alkusysäykset voidaan nähdä Yhdysvalloissa vuonna 1948 aloittaneessa Piilokamerassa sekä tv-dokumenteissa (Aslama 2002: 162–163, Hietala 2000: 31–34). Tosi-tv:n suosio alkoi kasvaa viimeistään 2000-luvulla Selviytyjät-seikkailusarjan myötä (Hill 2005: 12, Friedman 2002: 7, Huff 2006: ix-x).

Suomessa liikenne- ja viestintäministeriö luokittelee tosi-tv-ohjelmat asiaohjelmiksi. Asiaohjelmien alaluokissa dokumentaariset tosi-tv-ohjelmat, kuten ammattiryhmiä seuraavat Poliisit, Matkaoppaat ja Pelastajat, kuuluvat perinteisten asiaohjelmien luokkaan. Asiaohjelmien luokittelu eri alaryhmiin on dokumenttipohjaisten viihdeohjelmien määrän kasvun myötä vaikeutunut. Vuonna 2011 Suomen televisiokanavilla esitettiin yhteensä 50 eri dokumenttisarjaa, jotka seurasivat eri ammattiryhmiä. (Koskenniemi ym. 2012: 5, 88, 91.) Tosi-tv kuuluu siis vahvasti televisiota katselevien suomalaisten elämään, ja sitä on siksikin tarpeellista tarkastella.

Tosi-tv on kuvaus todellisista, joskin usein järjestetyistä tilanteista. Esiintyjät puhuvat välillä suoraan kameralle, mikä poikkeaa tavanomaisesta vuorovaikutuksesta. Toisaalta voidaan ajatella, että vuorovaikutus vain muuttaa muotoaan. Kameralle puhuessaan esiintyjä pyrkii vuorovaikutukseen katsojan kanssa. Tällöin vuorovaikutus jää tietenkin vajaaksi, koska puhuja ei voi tietää, miten vastaanottaja eli katsoja reagoi.

Suurimmaksi osaksi tosi-tv:n keskustelun voi kuitenkin ajatella olevan lähellä keskusteluanalyysin suosimaa luonnollista keskustelua. Keskustelijoiden puhunnoksia ei ole esimerkiksi käsikirjoitettu. Aineisto on kuitenkin leikattu tv-ohjelman viihdearvoa silmällä pitäen, mikä pitää ottaa huomioon aineistoa tutkailtaessa.

2.2. Naurun ja huumorin tutkimus

2.2.1. Naurun ja huumorin teoriaa

Naurua on tutkittu varsin kauan, jo Platonin ja Aristoteleen ajoista lähtien. Useimmat teoriat pyrkivät vastaamaan kysymykseen, mikä saa meidät nauramaan. Etsiessään vastausta tähän, tutkijat ovat yleensä päätyneet käsittelemään huumoria ja komiikkaa. Yhtäkään pitävää teoriaa ei ole onnistuttu luomaan. (Haakana 1999: 5–6.) Haakanan (1996: 143–144.) mukaan naurun ja huumorin tutkimus on ollut pitkälti nojatuolifilosofiaa, joka käyttää aineistonaan mahdollisimman kiteytyneitä esimerkkejä kuten vitsitekstejä.

Yhtä ja yhteistä naurun ja huumorin teoriaa on vaikea kehittää muun muassa siksi, että nauramme niin monenlaisissa tilanteissa. Ihminen ei naura vain huumorille. Ihminen voi

nauraa, kun häntä kutitetaan, kun taikuri tekee taikatempun, kun huokaisemme helpotuksesta vaaratilanteen jälkeen tai vaikkapa kun voitamme pelin tai nolostumme. (Morreall 1987: 128.) Esimerkiksi Mustonen (2010: 110) on todennut, että huumori vapauttaa ylimääräistä energiaa ja helpotuksen tunne ilmenee nauruna. Tähän perustuu myös sen stressiä lieventävä vaikutus. Huumoria ja koomista on usein luonnehdittu keinoiksi käsitellä liian suuriksi, vaikeiksi ja vaarallisiksi koettuja asioita (Knuuttila 2008: 164). Raskin (1985: 30) sanoo, että tutkijat ovat aina keskittyneet vain tiettyntyyppisen huumorin tai naurun tutkimukseen. Tällöin teoriat ovat jääneet yksipuolisiksi.

Lingvistiikassa naurun tutkimus on jäänyt vähemmälle huomiolle. Eniten naurua on tutkittu filosofian, estetiikan, sosiologian, psykologian ja folkloristiikan saroilla. Spontaanissa arkikeskustelussa naurua ja huumoria on tutkittu vain vähän. (Haakana 1996: 143–144.) Myös Norrick ja Chiaro (2009: xi) näkevät, että huumorintutkimus on perinteisesti keskittynyt tutkimaan tekstejä. Esimerkiksi Priego-Valverde (2009: 166) on kuitenkin tutkinut huumoria keskustelussa poimimalla lauseet, jotka ovat saaneet vastaanottajan nauramaan. Tämän tutkimuksen heikko kohta on se, että ihminen voi nauraa sellaisellekin, mitä ei ole tarkoitettu hauskaksi.

Lingvistisen naurututkimuksen vähäisyyteen on useita syitä. Naurua esiintyy lähinnä vuorovaikutustilanteissa, minkä vuoksi sen tutkiminen ei ole helppoa. Naurun merkitystä voi olla myös vaikea löytää. Lisäksi naurua on vanhastaan pidetty kontrolloimattomana tunteenpurkauksena eikä merkityksellisenä kommunikation välineenä. Naurua on verrattu jopa kuorsaamiseen. (Haakana 1999: 7–9.) Haakana näkee naurun olevan kieliopillinen yksikkö todistamalla muun muassa, että naurua artikuloidaan usein selvästi ainakin tekonaurun yhteydessä. Naurua voi esiintyä myös kirjoitettuna. (Haakana 1999: 9–12)

Tutkijat ovat osoittaneet, että naurua käytetään systemaattisesti keskustelun keinona (Jefferson 1985: 34; Haakana 1999: 14.) Sen vuoksi naurua voidaan pitää täysin tutkittavissa olevana ilmiönä. Naurulla on oma paikkansa keskustelussa eikä se sovi mihin tahansa tilanteeseen. (Glenn 2003: 2, 34.) Esimerkiksi Knuuttila (2008: 205–206) muistuttaa, että antiikista saakka varsinkin yhteiskuntien ylhäisöissä on pyritty hillitsemään avointa naurua sekä sisällöllisistä että ulkonäöllisistä syistä. Nauruohjeita on tehty myös nuorille miehille.

Nauru nähdään yhtenä vahvimista sosiaalisen solidaarisuuden ja kanssakäymisen signaaleista. Nauru myös tekee rajoista näkyvät: se, joka nauraa, kuuluu mukaan, se, joka ei naura, suljetaan pois. (Kuipers 2006: 8–10.) Kun yksi nauraa, muutkin lähtevät helpommin mukaan nauruun. Nauruun vaikuttaa ainakin se, kuinka monta ihmistä tilanteessa on läsnä, keitä nämä ihmiset ovat, mitä keskustelijoiden välillä tapahtuu sekä mille nauretaan (Glenn 2003: 26) Naurun esiintymispaikan perusteella muut keskusteluun osallistuvat voivat päätellä, mihin tapahtumaan tai vuoroon nauru kohdistuu (Glenn 2003: 48).

Naurusta on esitetty useita teorioita, jotka poikkeavat toisistaan. **Paremmuusteorian** (*superiority theory*) mukaan ihminen nauraa verratessaan itseään muihin ja huomattessaan olevansa heitä parempi, vahvempi tai menestyneempi. Sen mukaan naurulla voi olla kilpailunhaluinen tai vihamielinen merkitys. Muun muassa urheilijan nauru kilpailun jälkeen on esimerkki tästä. Myös toisen epäonnelle voidaan nauraa. (Morreall 1987: 129, Glenn 2003: 19; Critchley 2002 2–3; Gruner 2000: 9; Raskin 1985: 36–38.) Tätä teoriaa ovat kannattaneet esimerkiksi Platon ja Cicero (Raskin 1985: 36; Morreall 1987: 129).

Ristiriiteteoria (*incongruity theory*) olettaa, että nauru syntyy yllätyksen kokemuksesta. Ristiriita sen välillä, mitä ihminen olettaa tapahtuvan ja mitä oikeasti tapahtuu, saa aikaan naurun. Tällöin naurun herättäjänä toimii siis absurdi ja yllättävä tekijä. Yksi tämän teorian kannattajista on Immanuel Kant. (Morreall 1987: 130; Glenn 2003: 19–20.) Glenn (2003: 19–20) mainitsee esimerkkinä keilapallon jääkaapissa.

Huojennusteorian (*relief theory*) mukaan ihmiset nauravat, kun huomaavat uhkan poistuneen tai vapautuessaan psykologisen taakan alta. Esimerkiksi kauhuelokuvat hyödyntävät toisinaan tätä teoriaa luodessaan mielikuvaa kuvitteellisesta kauhutilanteesta. Ihmisten on myös todettu nauravan, kun he nousevat pois vuoristoradalta, kun he ovat selvinneet onnettomuudesta vain säikähdyksellä tai kun he eivät odotuksistaan huolimatta saakaan huonoja uutisia. Teorian mukaan naurun avulla vapaudutaan tukahdutetusta jännityksestä. Yksi teorian kannattajista on Sigmund Freud. (Glenn 2003: 22–23; Morreall 1987: 131–132.)

Yksikään edellä mainituista teorioista ei ole saanut laajaa kannatusta kaikenkattavana teoriana naurun aiheuttajasta. Jokainen niistä kuitenkin tuo esiin oman näkökulmansa naurusta ja niin ne täydentävät toisiaan. (Morreall 1987: 133; Glenn 2003: 22–23.) Näiden lisäksi on useita vähemmälle huomiolle jääneitä teorioita (Raskin 1985: 40).

2.2.2. Keskustelunanalyysi naurun ja huumorin tutkimisessa

Keskustelunanalyysin vahvuuksia naurun tutkimisessa on muun muassa se, että keskustelut pyritään tallentamaan mahdollisimman autenttisina. Myös keskustelun nonverbaaliset osat kuten naurut, hymyt ja eleet merkitään litteraattiin, mikä mahdollistaa paremmin niiden tutkimisen. (Hakulinen 1996: 16.) Naurun osalta voidaan tutkia esimerkiksi sitä, millaisissa tilanteissa keskustelijat naurua käyttävät ja mitä sillä saavutetaan (Haakana 1999: 279).

Gail Jefferson laajensi keskustelun tutkimuksen käsittelemään myös naurua. Hän loi naurulle omat litteraattimerkintänsä (ks. Jefferson 1985). Jefferson kritisoi tutkijoiden tapaa jättää nauru litteraateissa vain pelkäksi maininnaksi ilman naurun auki litteroimista. Litteraateissa usein vain todetaan, että naurua esiintyy, mutta ei käsitellä sitä, mikä merkitys naurulla kyseisessä keskustelussa on. Jefferson korostaa, että nauru on yksi vuorovaikutuskeinoista, joten se ansaitsee enemmän kuin vain maininnan. (Jefferson 1985: 27–28, 34.) Naurahdus voi tuoda sanoille esimerkiksi uuden merkityksen tai pehmentää sanojen terävimpiä kulmia (Jefferson ym. 1977: 156).

Myös keskustelunanalyysin metodin luoja pidetyt Harvey Sacks ja Emanuel Schegloff ovat sivunneet naurua ja huumoria tutkimuksissaan. Sacks (1978; 1992 a ja b) on käsitellyt vitsien kertomista ja Schegloff (1987b) vitsiä vastauksena vakavaan kysymykseen. Puhtaammin lähinnä naurua on käsitellyt Philip Glenn teoksessaan *Laughter in interaction* (2003). Suomalaisista keskustelunanalyysiä hyödyntävistä tutkijoista eniten naurun ja huumorin tutkimuksia on tehnyt Markku Haakana, joka on tutkinut esimerkiksi naurua lääkärin vastaanotolla (1999) sekä vertaillut huumoria ja vakavaa keskustelun kategorioina (1993, 1996). Haakana (1996: 156) on esimerkiksi havainnut, että keskustelijat voivat siirtyä vakavasta puheesta ei-vakavaan puheeseen, jolloin he signaloivat huumorin huumoriuden keskustelussa. Haakana (1996: 158–170)

myös osoittaa, että keskustelijat voivat suhtautua puhujan ei-vakavana esitettyyn puheeseen vakavasti ja toisaalta vakavasti esitettyyn puheeseen ei-vakavasti. Keskustelun vakavuus on puhujien neuvoteltavissa jokaisella keskustelunhetkellä erikseen (Haakana 1996: 171).

Haakana (1999) käsittelee nauruun keskittyvässä tutkimuksessaan myös institutionaalisia tilanteita. Lääkärin ja potilaan naurujen tutkimisen avulla Haakana (2001: 135–137) on selvittänyt, että nauru on vuorovaikutuskeino, jolla puheeseen liitetään erilaisia tunteita ja asenteita, eivätkä ne kaikki liity huvittavuuteen. Esimerkiksi arkaluontoinen asia voidaan esitellä nauramalla, jolloin tilanteen hankaluutta yritetään samalla pehmentää. Potilas voi nauraa esimerkiksi torjuessaan lääkärin ehdottaman asian. Lääkäri ei yleensä yhdy tällaiseen naururun. (Haakana 2001: 147, 150). Myös Sacks (1992b: 207–208) on havainnut, että asian käsittely voi helpottua, jos puhuja onnistuu houkuttelemaan toisen keskustelijan nauruun.

Haakana (2001: 136, 138) on myös havainnut, että potilaat nauravat lääkäreitä useammin eivätkä lääkärit eivät ylipäänsä naura kovin usein tai aloita yhteiseksi tarkoitettua naurua. Usein lääkärin naurut sen sijaan näyttäisivät liittyvän puheenaiheen lopettamiseen. Lääkärit voivat nauraa myös yksin, eikä yksinnauraminen institutionaalisissa tilanteissa vaikuttaisikaan olevan tavatonta. (Haakana 2001: 137–140.)

Haakana on myös havainnut, että nauramisen sijaan lääkärit vastaavat usein hymyllä, jos potilas nauraa. Hymyllä lääkäri voi osoittaa, että hän huomioi potilaan naurun, mutta hän ei kuitenkaan mene nauruun täysin mukaan. Ainoastaan hymy naurun sijaan voi johtua tilanteen institutionaalisuudesta. (Haakana 2001: 145–146.)

Oulun yliopistossa keskusteluanalyysia naurun tutkimisessa ovat käyttäneet ainakin Maarit Latvala (2011), joka on tutkinut lasten naurua sekä Anna-Maria Mäntykangas (2003), joka on tutkinut nauramista arkikeskustelussa.

2.2.3. Poliisien nauraminen ja huumori

Erityisesti poliisien huumoria tai naurua on käsitelty ainakin muutamissa tutkimuksissa. Pogrebin ja Poole (1988) tutkivat poliisien huumorinkäyttöä haastattelututkimuksella. He löysivät tutkimuksessaan neljä huumorinkäytön osa-aluetta poliisin työssä. Nämä olivat aggression leikkisä esittäminen, asiakkaiden nimeäminen, vaarallisten ja traagisten tilanteiden lievittäminen sekä normatiivinen neutralisointi. (Pogrebin&Poole 1988: 188–189)

Aggression leikkisällä esittämisellä tarkoitetaan, että alaiset voivat huumorin avulla esittää tyytymättömyytensä esimiehiään tai itse organisaatiota kohtaan. Asiakkaiden nimeäminen on menettely, jossa asiakkaita ryhmitellään teemoittain. Nämä nimitykset ovat poliisien omaa kieltä ja helpottavat keskinäistä kommunikaatiota. Esimerkkeinä he mainitsevat muun muassa *idiootti ("asshole")* ja *bimbo ("bimbo")*. Vaarallisten ja traagisten tilanteiden lievittämisellä tarkoitetaan sitä, että huumorin avulla poliisit voivat käsitellä työssään kohtaamiaan traagisia tapahtumia. Normatiivisella neutralisoinnilla puolestaan tarkoitetaan, että poliisi joutuu työssään tasapainoilemaan oma oikeustajunsa ja rikosoikeudellisten prosessien välillä siten, että välillä syylliset jäävät rankaisematta todisteiden puuttuessa ja vastaavasti pikkurikolliset saattavat saada ankaria tuomioita. Tästä dilemmasta selviytymiseen huumori helpottaa. (Pogrebin&Poole 1988: 194–199.)

Suomessa Paavo Kerkkänen on tutkinut huumorintajun ja työsuorituksen välisiä yhteyksiä poliisipäällystön työssä (Kerkkänen: 1997) sekä huumorintajua ja terveyttä itäsuomalaisen poliisien työssä (Kerkkänen: 2003). Kerkkäsen tutkimukset kuuluvat psykologian alaan. Kerkkäsen (1997: 50–56; 2003 94) mukaan suomalaisen poliisipäällystön työssä Pogrebinin ja Poolen löytämät huumorinkäytön tehtävät eivät nousseet esiin. Kerkkäsen mukaan syynä tähän voivat olla suomalaisen ja amerikkalaisen kulttuurin erot sekä se, että Pogrebinin ja Poolen luokitus kuvaa poliisien käyttämän huumorin lajeja eikä poliisien huumorin käyttöalueita, joihin Kerkkänen puolestaan keskittyi.

Kerkkänen (1997: 50–56) löysi tutkimuksessaan haastattelujen perusteella viisi pääasiallista huumorin käytön aluetta poliisipäällystön työssä. 1) Avaustilanteet, 2) kiristyneitten tilanteiden keventäminen, 3) jälkipuintitilanteet ja tilanteiden

keventäminen, 4) normaali päivittäinen rutiini ja virkistystauot sekä 5) huumorin käytöstä pidättäytyminen ja oma itse huumorin kohteena.

Huumorintaju koetaan merkitykselliseksi poliisin työssä. Kerkkäsen (2003: 93–94) mukaan huumorintajun koettiin auttavan kontaktin luomisessa asiakkaisiin ja työtovereihin. Samoin huumorintajusta koettiin olevan apua kiristyneiden työtilanteiden helpottajana, yksitoikkosten työjaksojen virkistäjänä ja myönteisen työilmapiirin ylläpitäjänä. Kerkkänen tukeutuu muihinkin tutkimuksiin todetessaan, että kaikkiaan huumorin käyttäminen kuuluu luonnollisena osana suomalaisen poliisin työhön (Kerkkänen 2003: 94).

Suomalaiset poliisit käyttävät siis tutkimuksen mukaan huumoria monenlaisissa tilanteissa. Kerkkänen ei ota tutkimuksessaan kantaa siihen, miten huumori tai nauru vaikuttavat poliisin institutionaalisuuteen vaan hän keskittyy lähinnä huumorin ja työhyvinvoinnin yhteyksiin.

2.2.4 Naurun ja huumorin tutkimuksen termejä

Mulkay (1988: 46–47) nimittää huumoria sisältävää diskurssia **huumorimoodiksi**, johon keskustelija siirtyy yleensä esimerkiksi nauraen, hymyillen tai ääntä muuttaen. Haakanan (1996: 156) mukaan huumorimoodiin siirtyminen on vakavasta puheesta ei-vakavaan puheeseen siirtymistä. Goffman (1981) puhuu tällaisista siirtymistä **asennonvaihdoksina**. Laajemmin asennonvaihdokset tarkoittavat puhujan asennoitumista keskusteltavana olevaan asiaan. Puhuja voi myös esimerkiksi vaihtaa puhumisen voimakkuutta tai rytmia tai referoida jonkun toisen puhetta. (Goffman 1981: 128; 151.) Termi **moodi** on peräisin Gumperzilta (1982: 47; 159), joka tarkoittaa sillä puhumisen tapaa (*mode of speaking*).

Haakana näkee naurun yhdeksi huumorin signaaliksi. Signaalin avulla vastaanottaja tulkitsee kielellisen tapahtuman humoristiseksi, tiedostaa siirtymisen huumorimoodiin. Pääasia on, että jokaisessa kulttuurissa on konventionaalisia tapoja, joilla huumorin huumorius merkitään näkyviin. Näin voidaan määritellä, että jotkin asiat kuuluvat huumori-kategoriaan. (Haakana 1996: 156). Mulkayn mukaan huumoria voidaan signaloida

äänien muuntamisen ja naurun lisäksi myös ainakin liikkeillä, eleillä ja ilmeillä (1988: 47). Signaalit kuten hymy ja nauru erottavat huumorin erikseen normaalista vakavasta kommunikaatiosta (Kuipers 2006: 9). Myös lausuman semanttinen taso, se mitä sanotaan, pitää ottaa huomioon mahdollisena huumorin signaalina. Toisaalta se saattaa myös paljastaa, ettei nauraen sanottua vuoroa olekaan tarkoitettu humoristiseksi. (Haakana 1993: 26.) Toisinaan moodin vaihto vakavasta huumoriin voidaan tehdä niin sanotulla vitsin etiäisellä, kuten *haluatsä kuulla hyvän vitsin* (Haakana: 1996: 154).

Vapaaehtoinen nauru. Keskustelun ensimmäistä nauruvuoroa pidetään yleensä vapaaehtoisesti tuotettuna. Se tarkoittaa, että keskustelija nauraa, vaikka hänelle ei ole esitetty kutsua nauruun. Naurukutsu voidaan esittää esimerkiksi hymyllä, jolloin ensimmäinen varsinainen nauru onkin kutsuttu. Tarkasti rajattuna vapaaehtoisena voidaan pitää naurua, jota edeltävät vuorot on tuotettu vakavassa moodissa. (West 1984: 124–125.)

Kutsuttu nauru. Jefferson näkee naurun toimintana, johon keskustelija voi kutsua toisen. Jeffersonin mukaan äänessäolija voi ilmoittaa, että nauru on tilanteeseen sopiva reaktio. Tällainen ilmoitus tehdään nauramalla, jolloin vastaanottajan seuraava toiminto on usein nauru. (Jefferson 1979: 80.) Kutsu voidaan tehdä myös esimerkiksi hymyllä, äänenmuunnoksella, ilmeellä tai eleellä (Mulkay 1988: 47). Kutsu voidaan myös torjua, jolloin vastaanottaja ei yhdykään nauruun (Jefferson 1979: 80). Jos vastaanottaja kuitenkin reagoi esimerkiksi hymyllä, hän osallistuu leikillisyyteen, vaikkei varsinaisesti naura (Haakana 1999: 59).

Kaikissa nauruissa ei ole kuitenkaan kutsuvaa sävyä. Jos keskustelija esimerkiksi nauraa nolostuneena, hän ei kutsu toisia nauramaan aivan yhtä selkeästi kuin esimerkiksi kerrottuaan vitsin (Adelswärd 1991: 93). Sacks (1992a 12–20) puhuu itsemurhauhkan torjumisesta naurulla (*laughing off*) esimerkissä, jossa vastaanottaja nauraa puhujalle, joka kertoo itsemurha-aikeistaan. Tällaisessa tilanteessa nauraja kieltäytyy ottamasta kuulijaa vakavasti. Haakanan (1999: 253–255) tutkimuksessa käsitellään pois nauramista esimerkeissä, joissa lääkäri kieltäytyy ottamasta potilaan kommentteja tosissaan. Glennin (2003: 64–65) mukaan naurusta ei tule kutsuvaa, jos äänessäolija aloittaa naurulla ja jatkaa sitten vakavalla vuorolla.

Naurukutsu johtaa usein, vaikkakaan ei aina, jaettuun nauruun. Tällöin keskustelijat nauravat yhdessä samalle asialle. (Jefferson ym. 1977: 2.) Yhdessä nauramista ei pidetä vuorosta kilpailemisena samalla tavalla kuin päällekkäispuhuntaua. Yhdessä nauraminen on pikemminkin tavoiteltavaa. (Sacks 1992b: 570–571.)

2.3 Yhteistyön periaate

H. P. Grice (1975) on esitellyt päätelmiä siitä, kuinka keskustelu etenee yhteistyössä. Grice on muotoillut niin sanotun **yhteistyön periaatteen**, jonka mukaan keskustelun osallistujat noudattavat **keskustelumaksiimeja**. Käyn tässä lyhyesti läpi nämä niin kutsutut Gricen maksimit. Nämä eivät ole analyysini perusta, mutte peilaan vuorovaikutuksesta tekemiäni havaintoja maksimeihin. Grice on jaotellut maksimit neljään pääkohtaan:

- 1.**Määrä**. Tee puheenvuorostasi niin informatiivinen kuin on tarpeen. Älä tee puheenvuorostasi liian informatiivista.
- 2.**Laatu**. Älä sano sellaista, jonka uskot olevan valhetta. Älä sano sellaista, mistä sinulla ei ole riittävästi todisteita.
- 3.**Suhteellisuus**. Ole relevantti. Pysy asiassa.
- 4.**Tapa**. Vältä epämääräisyyttä ja monitulkintaisuutta. Ole tarpeeksi lyhytsanainen ja järjestelmällinen. (Grice 1975: 45-46.)

Gricen maksimien mukaan puheenvuorojen avulla on tarkoitus päästä tiettyyn päämäärään. Niiden on oltava mahdollisimman tehokkaita informaation vaihtamisen kannalta. Grice tiedostaa, että on muitakin maksimeja, kuten kohteliaisuuden maksimi, joita keskustelijat noudattavat. Gricen maksimit kuitenkin kuvastavat tilannetta, jossa keskitytään vaihtamaan tietoa tehokkaasti. (Grice 1975: 47).

3. POLIISI NAURAA JA HYMYILEE

Ennen kuin voin tarkastella naurun ja institutionaalisuuden yhteyksiä poliisin työssä, minun on syytä käydä läpi poliisin työssä syntyviä tilanteita, joissa esiintyy naurua ja joissa poliisit käyttävät huumoria. Kerkkäsen (2003: 93–94) mukaan huumorin käyttö auttaa poliiseja erityisesti työssä jaksamisessa ja vaikeista työtilanteista selviytymisessä. Kerkkäsen haastattelemat poliisit kokevat huumorista olevan apua myös myönteisen työilmapiirin ylläpitämisessä. Yleisesti ottaen nauru nähdäänkin yhtenä vahvimmista sosiaalisen solidaarisuuden ja kanssakäymisen signaaleista. Huumori myös edistää sosiaalista yhteenkuuluvuutta. (Kuipers 2006: 8; Pogrebin & Poole 1988: 183.) Poliisit kokevat huumorintajun merkitykselliseksi työnsä eri osa-alueilla kuten asiakaskohtauksissa ja vuorovaikutuksessa työtovereiden kanssa (Kerkkänen 2003: 93–94).

3.1. Asiakaskohtaukset

Kerkkäsen haastattelututkimuksessa (1997) poliisit nostivat esiin huumorin käytön merkityksen erilaisissa avaustilanteissa. Avaustilanteiksi he katsoivat esimerkiksi tilanteet, joissa poliisi saapuu tapahtumapaikalle ja katseet kääntyvät tulijoihin. Leppoosalla, kansanomaisella, mutta turvallisen asiallisella avauksella oli Kerkkäsen haastatteleminen poliisien mukaan varsin suuri merkitys päivittäisen työn hyvälle sujumiselle. Jokin juuri käsillä olevaan tilanteeseen sopiva, heitto, vitsi tai juttu saattaa helpottaa vuorovaikutusta, poistaa mahdollisen jännityksen ja parantaa luottamusta. (Kerkkänen 1997: 51.) Vaikka en tee aineistostani määrällistä analyysiä nauruvuoroista, voin silti todeta, että aineistossani asiakaskohtaamisten aloitusvuoroja, joita olisi välittömästi seurannut nauru, ei ollut yhtään.

Poliisit käyttävät toisinaan tietoisesti huumoria pyrkiessään pääsemään asiakkaidensa kanssa samalle aaltopituudelle. Lähtökohtaisesti poliisi kuitenkin pyrkii hoitamaan työnsä asiapohjalta ja käyttämään huumoria vain asiakkaan huumorintajun huomioon ottaen. (Kerkkänen 1997: 50, 70.) Aineistoni mukaan poliisi kuitenkin nauraa ja käyttää esimerkiksi asiatyylisiä poikkeavaa kieltä myös aloitteellisesti. Huumori ja varsinkin vieraan ihmisen huumorintajun huomioiminen voi olla hyvinkin vaikeaa. Kerkkäsen

(1997: 51) mukaan toisille poliiseille tilanteiden haltuunotto on helppoa ja toisille vaikeaa.

3.1.1. Poliisi kutsuu nauruun

Yksi syy poliisin nauramiselle on aineistoni mukaan se, että poliisi kutsuu asiakasta nauruun. Kerkkäsen (1997: 50–54) mukaan poliisit käyttävät toisinaan tietoisesti huumoria pyrkiessään pääsemään asiakkaidensa kanssa samalle aaltopituudelle. Kuitenkin päivittäisessä rutiininomaisessa asiakaspalvelutilanteessa poliisi pääsääntöisesti pidättyy oma-aloitteisesta leikinlaskusta. Seuraava esimerkki osoittaa, että poliisikin kutsuu asiakkaita nauruun eikä aina vain passiivisena odota asiakkaan aloitetta.

Esimerkissä 1 poliisipartio on pysäyttänyt ylinopeutta ajaneet miehet. Miehillä on autossaan uunituoreet pitsat, jotka he ovat juuri hakeneet pitseriasta.

(1) KYLMÄ PITSA J4 02:50

- 01 PA: sulloli tietysti kiire pitsoja syömään(.)
 02 ((Asiakkaan mahdollista vastausta ei näytetä. Kuvakulma vaihtuu.))
 → 03 PA:  ois pit ny l htee v h  aikasemmin ,
 04 ((PA kirjoittaa sakkolappua))
 05 (12.0)
 06 PB: toi on sun kappale,
 07 (0.8)
 08 [nyt tota,]
 09 (1.0)
 10 A: [jees](.)
 11 PB: kevyemm l kaasujalalla ja tota
 12 (1.0)
 13 A: mm,
 14 PB: hoidat t n asian kunnolla niin tota
 15 (0.5)
 16 PB hyv  siit tulee(.)
 17 A: sinne meni,
 → 18 PB: .hh ja  pitsa on hyv  k ylm n kin ,
 → 19 A: joo he he?
 20 PB: no ni,
 21 PA: saat ajaa luvan kotiin,

Poliisi A avaa keskustelun rivillä 1 viittaamalla asiakkaiden mukana olleisiin pitsoihin. Rivillä 3 poliisi toteaa, että asiakkaiden olisi pitänyt lähteä vähän aikaisemmin. Poliisi merkkää vuoronsa hymyllä siirtyen näin huumorimoodiin. Vuoro on tulkittavissa huumoriksi tai piikittelyksi, koska poliisin neuvua ei voi käytännössä enää noudattaa. Asiakas ei reagoi poliisin vuoroihin millään tavalla.

Rivillä 8 poliisi B ojentaa sakkolapun asiakkaalle ja alkaa neuvua, miten asiakkaan pitää jatkossa käyttäytyä. Neuvomisen jälkeen rivillä 18 poliisi B palaa keskustelun alussa esiintyneisiin pitsoihin, jotka ovat sakottamisen aikana jo jäähtyneet. Hän merkitsee hymyllä vuoronsa todetessaan, että *pitsa on hyvää kylmänäkin*. Näin hän siirtyy huumorimoodiin ja kutsuu asiakasta nauruun. Asiakas vastaakin nauruun rivillä 19 myötäilemällä ensin dialogipartikkelilla *joo* ja nauramalla perään. Saatuaan asiakkaalta samanmielisyyden ilmauksen ja naurun poliisi B päättää tilanteen partikkeliketjulla *no ni* (r. 20).

3.1.2. Asiakas kutsuu nauruun

Poliisi nauraa myös kutsuttua naurua, jos asiakas on kutsunut poliisin nauruun. Seuraavassa esimerkissä 2 poliisi reagoi naurulla asiakkaan kommenttiin. Poliisipartio on mennyt hakemaan ryhmää nuoria pois kauppakeskuksen katolta. Osa nuorista on otettu jo kiinni ja laitettu poliisiautoon. Nuoret naiset ovat alkoholin vaikutuksen alaisina. Poliisi A on jäänyt maahan odottamaan, poliisi B on mennyt katolle. Poliisi A puhuu maasta tikapuita alas laskeutuville naisille ja poliisi B:lle.

(2) NINJAN RAIVO J12 06:31

- 01 PA: monta teitä siä oli.
 02 A1: äää- [viis?
 03 A2: [me kolme ja kaks jatkää=ne meni [toiselta puolelta alas.
 04 PA: [joo.
 05 PB: [ne on tossa autossa=eiks oo ne kaverit.
 06 PA: [ne on tossa kans.
 07 on joo,
 08 A2: missä?
 09 PB: meev vaan alas.
 10 A1: he he he
 11 A2: autossa?

- 12 PA: kaikki on kydyssä.
 13 A1: saadaanks me tulla autoon kans.
 14 (1.0)
 15 PA: no mitäs te siellä teette.
 16 A1: >mä en oo ↑ikinä istunu tollasen poliisiautossa,<
 17 A2: mää oo[n].
 18 PA: [jaa.
 → 19 A1: £vähän kivaa (.) me ootettiin kyttä,£ ((Aidon ilahtuneen kuuloisesti.))
 → 20 A2: he he
 → 21 A1: £eli poliiseja£.
 → 22 PA: k(h)yt-
 23 PB: £elokuvasta Ninjan raivo£ ((Lähtee kiipeämään tikapuita etuperin alas
 24 päin.))
 25 PA: oohhoooho
 26 PB: thihihhi

Poliisin ja asiakkaiden keskustelu etenee kysymys–vastaus-sekvenssinä, joka poikkeaa hieman normaalista poliisin institutionaalisesta kysymys–vastaus-sekvenssistä siinä, että asiakkaat kyselevät myös poliisilta kysymyksiä, joihin poliisi vastaa. Rivillä 19 asiakas toteaa *vähän kivaa (.) me ootettiin kyttä*. *Kyttä* on poliisia halventava ilmaus (KS 2012 s.v. *kyttä*). Asiakas kuitenkin sanoo vuoronsa aidon ilahtuneen kuuloisesti, joten hän tuskin haluaa suoranaisesti halventaa poliiseja. Rivillä 20 toinen asiakas nauraa ensimmäisen asiakkaan vuorolle.

Rivillä 21 ensimmäinen asiakas korjaa edeltävän vuoronsa *kyttä*-sanana *poliisiksi*. Hän hymyilee myös korjauksensa ajan. Rivillä 22 poliisi A naurahtaa sanan alkuosan *k(h)yt-*. Näin hän ilmaisee vastaanottaneensa halventavan termin huumorimoodissa. Ilmapiiri on siis kokonaisuudessaan positiivinen. Vuoroillaan rivillä 19 ja rivillä 13 nuori naisasiakas implikoi, että he haluavat olla poliisien kanssa tekemisissä. Odotuksenmukaista ei ole, että ihmiset haluaisivat poliisin keskeyttävän illanviettonsa. Vuoroissa voikin nähdä flirtin aineksia. Poliisi B intoutuukin esittämään ninjataitojaan rivillä 23. Poliisi A reagoi tähän nauramalla rivillä 24. Poliisi B vastaa tähän myös nauramalla rivillä 25. Tilanne päättyy, eikä katsojalle näytetä, mitä seuraavaksi tapahtuu. Institutionaalisuus on kuitenkin kadonnut. Poliisi A siis nauraa kutsuttua naurua ensin rivillä 22 ja sitten uudelleen rivillä 24. Rivin 24 kutsuttu nauru tosin on poliisi B:n kutsumaa, ei asiakkaan.

3.1.3. Pois nauraminen

Naurun voi laukaista tilanteissa moni asia. Ihminen voi nauraa esimerkiksi arkaluonteisessa tai yllättävässä tilanteessa. Poliisi joutuu työnsä puolesta jatkuvasti arkaluontoisiin tilanteisiin joutuessaan esittämään asiakkailleen kysymyksiä, jotka voivat olla epämuokavia. Kysymyksen esittäminen voi aina johtaa siihen, ettei kysyjä saakaan vastausta, mikä altistaa kysyjän kasvot uhatuiksi (Heritage 1996: 266). Esimerkissä 3 poliisi pitää tienvarressa ratsiaa ja pysäyttelee autoja kesäyönä.

(3) TURVAVYÖ J11 13:50

- 01 P: moro.
 02 (0.9)
 03 P: sulla on varmaan hyvä syy miksei sulla oo turvavyö päällä,
 04 A: joo.
 → 05 P: he he he (.) keksi äkkiä.
 06 A: no (.) kaivan lompakkoa.
 → 07 P: e(h)e:i (.) hönkäse tohon.
 08 A: °joo.°
 09 ((asiakas puhalttaa))
 10 P: laita vyö kiinni.
 11 A: joo.
 12 P: sä oot tänään ottanu jossain vaihees jotain,
 13 A: =mä oon (.) äsken itseasiassa olin (.) (Torellossa) (.) mä oon kaks
 14 tuoppia juonu tänään.
 15 P: joo,
 16 (8.9)
 17 P: alle rangaistavuuden.
 18 (1.6)
 19 P: hyvää yötä.
 20 A: jees (.) kiitos.
 21 P: jeps,
 22 A: ↑illanjatkoja.
 23 P: moimoi,

Poliisi avaa keskustelun rivillä 1 tervehtimällä asiakasta. Rivillä 3 poliisi jatkaa keskustelua tiedustelemalla asiakkaalta erityistä syytä siihen, miksei asiakkaalla ole turvavyötä. Poliisin kysymys implikoi sitä, että asiakkaalla pitäisi olla turvavyö päällä tai vähintäänkin syy, miksi hänellä ei ole turvavyötä.

Rivillä 4 asiakas vastaa hänellä olevan syy turvavyön käyttämättömyyteen lyhyesti dialogipartikkelilla *joo*. Hän ei siis kerro, mikä syy on. Poliisi ei ota asiakkaan lyhyttä ja

selittelemätöntä vastausta todesta, vaan siirtyy rivillä 5 huumorimoodiin naurahtamalla ja kehottamalla *keksimään* syyn äkkiä. Poliisin nauru osoittaa, ettei hän ota vakavasti asiakkaan selitystä, jonka mukaan asiakkaalla olisi syy turvavyön käyttämättä jättämiseen. Hän myös jatkaa huumorimoodissa sanoessaan *keksi äkkiä*. Toisin sanoen poliisi ei tosissaan haakaan vastausta kysymykseen.

Koska poliisi ei käsittele asiakkaan vastausta tosissaan, vaan naurahtaa. Nauraminen voidaan tulkita niin kutsutuksi pois nauramiseksi. Haakana (1999: 253–255) käsittelee pois nauramista esimerkeissä, joissa lääkäri kieltäytyy ottamasta potilaan kommentteja tosissaan. Esimerkissä 3 poliisin nauraminen osoittaa asiakkaalle, että poliisi myös orientoituu tilanteeseen huvittuneesti.

Asiakkaan myöntävä vastaus on sekvenssirakenteeseen perustuvalta muodoltaan preferoitu, mutta sisällöltään preferoimaton, koska poliisi odottaa asiakkaan myöntävän, ettei hyvää syytä ole (ks. Levinson 1983: 334–36; Heritage 1996: 264–266). Esittäessään kysymyksen puhuja sitoutuu joukkoon uskomuksia itsestään, puhekumppanistaan ja heidän suhteestaan. "Kieltäytyminen voi uhata tai horjuttaa näitä uskomuksia ja siten myös ensimmäisen puhujan kasvoja sekä hänen suhdettaan toiseen puhujaan." (Heritage 1996: 266.) Myöntävä vastaus, jonka poliisi tulkitsee sepitykseksi, on uhannut poliisin kasvoja. Esimerkiksi Ylianunti (2009: 62–66) on kasvojen suojelekeinoja Big Brother -talon palautekeskusteluissa käsitelleessä pro gradu -tutkielmassaan havainnut naurun, hymyn ja huumorin olevan yksi kasvojen suojelekeino.

Myös asiakkaan lyhyt ja selittelemätön vastaus *joo* voi olla yhtenä syynä nauruun. Vastaus ei ole informatiivinen eikä kerro syytä, miksei asiakkaalla ole turvavyötä. Gricen yhteistyön periaatteen mukaan puheenvuorojen on oltava mahdollisimman tehokkaita informaation vaihtamisen kannalta. Gricen mukaan keskustelun osallistujat noudattavat keskustelumaksiimeja päästäkseen tiettyyn päämäärään. Maksiiimeista yksi on määrän maksiimi. Määrän maksiiimin mukaan puheenvuorosta pitää tehdä niin informatiivinen kuin on tarpeen. (Grice 1975: 45–47.)

Asiakkaan lyhyt vastausvuoro rikkoo määrän maksiiimia, koska se ei sisällä juurikaan informaatiota. Silvan (2008: 61) on tutkimuksessaan todennut, että määrän maksiiimien rikkominen voi aiheuttaa humoristisia tilanteita.

Rivillä 6 asiakas sanoo syyksi lompakon kaivamisen. Poliisi ei hyväksy syytä rivillä 7, vaan pysyy edelleen huumorimoodissa ja naurahtaa *e(h)e:i*. Kielto ja naurahtaminen implikoivat, ettei poliisi edelleenkään usko tai pidä hyväksyttävänä asiakkaan syytä olla käyttämättä turvavyötä. Tilanne vakavoituu rivillä 7, kun poliisi käskee asiakasta puhaltamaan. Tilanne päättyy siihen, ettei asiakasta tarvitse kuitenkaan rangaista.

3.1.4. Kieltäytyminen

Poliisi voi nauraa myös torjuvasti tai päästäkseen tilanteesta eroon. Esimerkissä 4 nais-poliisi saa treffikutsun humalaiselta mieheltä.

(4) TREFFIKUTSU J1 14:15

((Miespoliisi hymyilee taustalla koko keskustelun ajan))

- 01 A: mitä sä teet huomenna,
 → 02 NP: £no kyl sitä tarvii nukkua varmaan joskus että, £
 03 A: (-)
 → 04 NP: [£semmosta£,
 05 A: [lähe joskus kahville [tai,
 → 06 NP: [£s(h)emmosta että£,
 07 A: leffaan,
 → 08 NP: £kuule (.) tää on vähän huono paikka nyt sopii treffejä että.£
 09 A: mun mielestä tää on ihan hyvä [paikka,
 10 NP: [niin (.) koeta kattella täältä
 → 11 £jotain=seuraa kyl sä nyt [löydät,£
 12 A: [jos lähet leffaan niin heitä noi poliisi- poliisiin
 13 (.) p- puku päälle ja?
 14 (--)((poliisi puhuu jälkiäänitettyinä päälle))
 15 NP: joo,
 16 A: mites se leffa?
 → 17 NP: mut kato kyl tääl on naisii pilvin pimein £ni (.) [mun tarvii tehä töitä
 18 nyt£,
 19 A: [niin niin niin on.
 20 (1.0)
 21 A: hehe (.) tekis oikees- sun tekis oikeesti mieli lähtee mun kans leffaan.
 → 22 NP: .hhh ei kato £n(h)yt (.) ei,£ ((nyökkää kahdesti))
 23 (.)
 24 NP: mut hei (.) hyvää yötä sulle=ni, ((nyökkää))
 25 A: he he he he,
 → 26 NP: £moikka,£
 28 MP: ((huikkaa asiakkaalle)) £iha hyvä yritys oli,£

Asiakas aloittaa keskustelun rivillä 1 tiedustelemalla naispoliisilta, mitä tämä aikoo tehdä huomenna. Asiakkaan esittämä kysymys kuuluu poliisin siviilielämän puolelle eikä poliisin työhön. Poliisi vastaa kysymykseen rivillä 2. Hän merkitsee vastauksensa hymyllä. On vaikea sanoa, miksi hän tarkkaan ottaen hymyilee. Hän voi olla yllättynyt kysymyksestä tai hän voi jo aavistaa, mitä tuleman pitää ja hymyillä sen vuoksi. Rivillä 4 poliisi hymyilee sanoessaan *semmosta*. Tällä hän viittaa puheena olleeseen (KS 2012 s.v. *semmoinen; sellainen*), ja toisaalta *semmosta* toimii myös pitemmän jakson yhteenvedonomaaisena lopetuksena (VISK § 1383).

Asiakas ei kuitenkaan tyydy lopetukseen, vaan jatkaa keskustelua pyytämällä poliisia kahville. Tähän poliisi reagoi naurahtamalla toiston *s(h)emmosta että*. Lopetus ei vieläkään ole asiakkaan mieleen, vaan seuraavaksi asiakas ehdottaa elokuvaa. Rivillä 8 poliisi lopulta sanoo, ettei paikka ole hyvä treffien sopimiselle. Hän kuitenkin merkitsee vuoronsa hymyllä, millä hän osoittaa sosiaalista myötämielisyyttä (ks. Kuipers 2006: 8–10). Asiakas ei edelleenkään usko poliisia. Rivillä 11 poliisi keksii asiakkaalle korvaavaa toimintaa ja kehottaa tätä etsimään muuta seuraa edelleen hymyillen. Rivillä 17 poliisi viimein vetoaa töihinsä ja hymyilee edelleen. Asiakas on sitkeä eikä vieläkään usko. Lopulta rivillä 22 poliisi sanoo kahdesti suoraan *ei* ja vahvistaa sanomaansa nyökkäämällä. Edelleen poliisia hymyilyttää. Rivillä 24 poliisi päättää yksipuolisesti keskustelun odottamatta enää vastausta ja toivottamalla asiakkaalle hyvää yötä. Asiakas jää nauramaan. Poliisin hymy on toisaalta kutsuttua, mutta toisaalta hän voi verhota kiellon ja ikävän asian hymyyn, tai treffikutsu kesken työvuoron voi jopa nolottaa häntä (ks. Haakana 1999: 135; Morreall 1987: 128). Toisaalta hymy voi implikoida huumorimoodia ja sitä, että naispoliisi suhtautuu koko keskusteluun huumorilla. Poliisin nauru voidaan nähdä myös niin kutsuttuna pois nauramisena, jossa poliisi ei suostu uskomaan asiakkaan vuoroa.

3.2. Keskinäinen vuorovaikutus

Aineistoni perusteella poliisit nauravat ja käyttävät huumoria myös keskinäisessä vuorovaikutuksessaan. Kerkkäsen tutkimuksessa (2003: 94–95) poliisit kokivat huumorin

muun muassa yksitoikkoisten työjaksojen virkistäjänä ja myönteisen työilmapiirin ylläpitäjänä.

Huumori edistää sosiaalista yhteenkuuluvuutta. Ryhmän jäsenet voivat härnätä ja kiu-soitella toisiaan, pelleillä toistensa kustannuksella ja nauraa toisilleen ilman pahaa tar-koitusta, koska he kuuluvat samaan yhteiseen ryhmään. Huumorin avulla ryhmän jäse-net voivat myös jakaa yhteisiä kokemuksia ja nostaa esiin asioita joista ei muuten voisi puhua. (Pogrebin & Poole 1988 183–184.) On kuitenkin huomattava, että kaikki työyh-teisön jäsenet eivät välttämättä uskalla käyttää huumoria yhtä avoimesti. Esimerkiksi tulokkaan huumorin käyttäminen on rajoitetumpaa uudessa yhteisössä (Vesa 2009: 122).

3.2.1. Jälkipuintitilanteet

Keskinäisessä vuorovaikutuksessaan poliisit voivat nauraa esimerkiksi tapahtumien jälkipuintitilanteissa. Esimerkki 5 on tulkittavissa jälkipuintitilanteeksi, mutta nauru siinä voi aiheutua myös arkaluontoisesta puheenaiheesta. Mies- ja naispoliisin muodos-tama poliisipartio on vienyt miesasiakkaan sairaalaan selviämään ja saamaan hoitoa. Aiemmin poliisit ovat joutuneet painimaan saman miehen kanssa. Koettelemus on vie-nyt voimia molemmilta.

(5) MÄRKÄ PAITA J1 05:23

- 01 NP: onks vähän paita m(h)ärkänä,
- 02 MP: mulla?
- 03 NP: n(h)i (0.5) ku mullaki [on vähän ni kai sullaki on,
- 04 MP: [paita ehti jo kuivua mut otsalta tulee hikeä,
- 05 NP: .hhhjoo,
- 06 (2.5)
- 07 ((selittää äskeisen tilanteen taustoja yleisesti vilkaisten kameraan)) poika
- 08 jäi sinne (.) sairaalaan, se oli hälle (.) hälle nyt sopivampi paikka ku
- 09 putka=ku puhallus oli kaks piste viis ja kuitenkin ihan täysin sekasin et (.)
- 10 jotain oli ehkä laitettu juomaan tai sit oli itte (.) itte ottanu viel jotain
- 11 muuta ku alkoholia,

Naispoliisi avaa keskustelun rivillä 1 kysymällä miespoliisilta, onko tämän paita märkä. Naispoliisin kysymys viittaa edelliseen raskaaseen työtehtävään ja oletukseen, että mie-

hellä olisi hiki. Lisäksi miespoliisi voi kuulla kysymyksen siten, että naispoliisi kyseenalaistaisi hänen kuntonsa. Toisaalta kysymys ei kerro, että työtehtävä olisi ollut raskas naispoliisille. Miespoliisi tarkistaakin korjausaloitteella rivillä 2, ymmärsikö hän naispoliisin kysymyksen oikein. Naispoliisi vastaa tarkistuskysymykseen myöntävästi naurahtaen *niin* rivillä 3 ja tauon jälkeen kertomalla syyn oletukselle. Pällekkäispuhunnasta huolimatta miespoliisi ehtii kuulla hikoilukysymyksen syyksi vertailun naispoliisin omaan tilaan. Hän vastaa alkuperäiseen kysymykseen myöntäen hikoilun.

Haakanan (1999: 135, 2001: 147) mukaan vaikeat, arkaluontoiset, kiusalliset tai sopimattomat puheenaiheet voidaan verhota nauruun. Naispoliisin ensimmäinen kysymys voidaan tulkita arkaluontoiseksi, koska se viittaa työparin fyysiseen kuntoon ja hikoiluun. Hikoilu voi olla jollekin hyvin henkilökohtainen asia. Samoin naispoliisin naurahdus ennen vastausta tarkistuskysymykseen viittaa siihen, että vuoroissa käsitellään arkaluontoista asiaa, minkä takia naispoliisi naurahtelee.

Keskustelun aloituksesta ei käy ilmi, että naispoliisi olisi erityisesti halunnut aloittaa tilanteen jälkipuinnin muilta osin, koska miespoliisi ei lähde käsittelemään asiaa sellaisena. Miespoliisin ymmärrysongelma antaa viitteitä siitä, ettei hän välttämättä käsittele vuoroa sellaisena, millaiseksi naispoliisi sen tarkoitti. Naispoliisin riviltä 7 alkava, tilannetta selittävä vuoro viittaa siihen, että hän olisi mahdollisesti halunnut aloittaa jälkipuinnin, koska hän pui tilannetta kameralle. Täytyy kuitenkin muistaa, että poliisit ovat tekemässä tv-ohjelmaa ja voi olla, että naispoliisi vain kertoo ohjelman katsojille, mitä tilanteessa tapahtui. Samalla hän kuitenkin tyydyttää mahdollisen jälkipuintitarpeensa. Naurun huojennusteorian mukaan ihmiset nauravat, kun ymmärtävät uhkan poistuneen (esim. Morreall 1987: 131–132).

Kerkkäsen (1997: 53) mukaan jälkipuintitilanne toimii eräänlaisena paineiden purkuna, joissa on lupa ilmaista ne tunteet ja ajatukset, joita ei ole ollut mahdollista ilmaista työtilanteessa. Edellä olleessa esimerkissä tilanteen raskautta ja hikoilua ei varmastikaan olisi ollut järkevää mainita kesken painin asiakkaan kanssa. Jälkipuintitilanteiden ja niissä käytettävän huumorin koetaan lisäävän työmotivaatiota ja pitävän yllä yhteishenkeä (Kerkkänen 1997: 53).

3.2.2. Tilanteiden ennakointi

Läheistä sukua jälkipuinnille ovat tilanteiden ennakointi ja ennakointiin liittyvä huumori. Moniin vaarallisiin tai muuten hankaliin tilanteisiin valmistauduttaessa saatetaan käyttää mustaa huumoria ja kertailla humoristiseen sävyyn vastaavanlaisia aikaisempia tapahtumia. (Kerckänen 1997: 53.) Esimerkissä 6 poliisipartio on juuri saanut ilmoituksen kadulla alastomana juoksevasta miehestä. Partiolla ei ole tarkempaa tietoa siitä, miksi mies liikkuu ilman vaatteita pimenevässä yössä.

(6) ALASTON LENKKEILIJÄ J1 02:38

- 01 MP: £no jos lähet kalsareilla tässä kelissä juoksee lenkkiä niin oot sissi,£
- 02 NP: £no ei=kyl sitä pystyis,£
- 03 (1.4)
- 04 NP: ((maiskahdus)) £kuustoista lämmintä vielä.£

Kohtausta alkaa, kun poliisipartio on juuri saanut ilmoituksen kadulla alastomana juoksevasta miehestä. Miespoliisi aloittaa keskustelun kommentoimalla tehtävänantoa pohdiskellen, että jos parhaillaan vallitsevassa kelissä lähtee lenkille pelkissä alusvaatteissa, on sissi eli eräänlainen sotilas, joka selviää vaativissa olosuhteissa. Merkitsemällä vuoronsa hymyllä, miespoliisi osoittaa hämmästelevänsä huumorimoodissa. Rivillä 2 naispoliisi ei lähde mukaan hämmästelyyn, mikä on preferoimatonta keskustelun sujumisen kannalta. Hän kuitenkin pysyy huumorimoodissa, mikä puolestaan on preferoitua.

Mikrotaukoa pitempi tauko rivillä 3 implikoi, että keskustelu ei etene sujuvasti. Tauon jälkeen puhuja ei vaihdu, vaan naispoliisi selittää hämästelemättömyyttään edelleen hymyssä suin.

3.2.3. Kiusoittelu

Poliisit voivat myös kiusoitella toisiaan. Kiusoittelun sanotaan olevan humoristista puhetta, joka vastaanotetaan usein ainakin osittain vakavasti (Mulkay 1988: 74). Kiusoittelun on sanottu ilmentävän keskustelijoiden läheisyyttä. Ryhmän jäsenet voivat hänätä ja kiusoitella toisiaan ilman pahaäköä tarkoitusta. (Drew 1987: 220; Pogrebin & Poole 1988: 183–184.)

Esimerkissä 7 poliisit ovat päättellessä vuoroaan poliisiasemalla. He pohtivat, mitä heidän pitää vielä tehdä ennen vuoron loppua.

(7) HÄNNINEN J8 20:38-

01 PA: ((Poliisi ottaa tuolissaan taaksepäin nojaavan asennon ja laittaa kädet
 → 02 niskan taakse.)) £Hänninen varmaan juo kahvia ja [kattoo
 03 telkkaria ja .hhh mää hoidan paperi[työt loppuun.£
 04 PB: [heh
 → 05 PB: [ö- ä:lä nyt=kyllä £mää yritän nyt
 06 siirtää ne valokuvat *sentään.*£
 07 PA: £ookoo sentään.£

Poliisi A aloittaa keskustelun sanomalla, mitä hän arvelee, että toinen poliisi (Hänninen) tekee. Poliisi A merkitsee vuoronsa hymyllä, jolla hän ilmaisee vuoronsa huumorimoodissa tuotetuksi. Tässä tapauksessa huumorimoodin funktion voi tulkita kiusoitteluksi. Kiusoitteluvuorossa on tyypillisesti merkkejä siitä, että vuoro on tarkoitettu ei-vakavaksi (Saharinen 2007: 265). Mulkayn (1988:73) mukaan kiusoittelu on pilkante-koa, joka kohdistuu toisen keskustelijan vuoroon tai toimintaan. Esimerkin tapauksessa siis toimintaan tai pikemminkin ennakoituun toimintaan.

Kiusoittelu voidaan vastaanottaa monella eri tavalla. Yksi tavoista on, että kiusoittelun vastaanottaja torjuu kiusoittelun nauraen (ks. kiusoittelun vastaanottotyypeistä Drew 1987: 222–230). Esimerkissä poliisi B vastaa kiusoitteluun nauramalla ensin rivillä 4 ja kommentoimalla sitten rivillä 5 *älä nyt*. Näin hän torjuu kiusoittelun, minkä jälkeen hän puolustautuu sanomalla, mitä hän aikoo ainakin tehdä. Hän merkitsee vuoronsa hymyllä torjunnan jälkeen. Poliisi A vastaa tähän vielä rivillä 7 hyväksymällä hymyillen poliisi B:n suunnitelman. Hymyllä hän vielä korostaa, että aiempi vuoro oli kiusoittelua eikä niinkään vakavasti otettava moite poliisi B:n laiskuudesta.

3.2.4. Oman ammattiryhmän asioille nauraminen

Poliisit nauravat keskinäisessä vuorovaikutuksessa myös esimerkiksi asioille, joihin liittyvät vahvasti työhön kuuluvat asiat ja termit. Mukana voi olla asioita, joiden hauskuutta ulkopuolinen kuulija ei välttämättä edes ymmärrä. Esimerkissä 8 poliisipartio on hoitamassa paperitöitään toimistossa. Miespoliisi on käymässä naispoliisin toimipaikassa, joka sijaitsee toisessa kaupungissa. Siitä johtuen toimisto ei ole täysin tuttu miespoliisille.

(8) ARKISTOINTIA J15 01:08

01 MP: ai siellä on arkistointi [(.) väline, ((NP tuhoaa papereita paperisilppurilla))
 02 NP: [t(h)ä- tää menee suoraan kooärpeehen,
 03 MP:j(h)o ho ho ho

Miespoliisi avaa keskustelun rivillä 1 huomautessaan naispoliisin tuhoavan papereita paperisilppurilla huoneen nurkassa. Miespoliisi esittää kysymyksensä ilman huumorimoodiin merkkäämistä. Naispoliisi kuitenkin naurahtaa vastauksensa aluksi rivillä 2. Miespoliisin kysymys naispoliisin toimintaan nähden on niin absurdi, että naispoliisi vastaanottaa kysymyksen huumorimoodissa. Naispoliisi siis nauraa jo kutsuttua naurua, vaikka miespoliisin vuoroa rivillä 1 ei ole näkyvästi merkitty huumorimoodiin. Mahdollisesti naispoliisi myös tunnistaa sellaisen pienen muutoksen miespoliisin äänensävyssä, mitä ulkopuolisen on mahdoton tunnistaa. Tällainen on mahdollista, jos poliisit ovat työskennelleet pitkään yhdessä (ks. Haakana 1996: 156).

Naispoliisi merkitsee oman vastausvuoronsa naurulla ja osoittaa siten puhuvansa huumorimoodissa. Hän vie keskustelua eteenpäin kertomalla, että paperit menevät suoraan KRP:hen. Kirjainlyhenteen KRP voi tässä yhteydessä päätellä tarkoittavan Keskusrikospoliisia. Naispoliisin vastausvuoro saa miespoliisiin nauramaan kutsuttua naurua rivillä 3 oikein makeasti.

Jotkin huumorin ilmaukset vaativat sisäpiirin tietoa täyden ymmärryksen saavuttamiseksi (Pogrebin & Poole 1988: 189). Poliisit puhuvat oman ammattikuntansa valtakunnallisesta yksiköstä. Paperisilppuri lähettää tiedot suoraan pääkallonpaikalle. Selvää on, että kyseinen keskustelu ei herättäisi samanlaista naurua esimerkiksi palomiesten tai leipurien työhuoneessa. KRP:n tunnistaminen ei sinänsä ole Pogrebinin ja Poolen tarkoittamaa sisäpiirin tietoa vaan yleistietoa, mutta ulkopuolinen ei voi esimerkiksi tietää, kuinka usein paikallispoliisi lähettää tietoja KRP:lle.

Myös esimerkki 9 sisältää sisäpiirin tietoa. Poliisipartio on aloittamassa työvuoroaan ja lähtee juuri partioautollaan ulos poliisitalon autotallista. Poliisit keskustelevat alkavasta työvuorosta.

(9) LAULUA JA LEIKKIÄ J2 01:58

- 01 PA: tästä alkaa taas, ((rykii/selvittää ääntään))
 → 02 PB: £joo (.) tästä se laulu ja leikki alkaa pojat,£
 → 03 PA: £k(h)yllä (.) <todellinen laulu ja leik[ki.£> he he
 → 04 PB: @[laulua ja leikkiä,@

Poliisi A aloittaa keskustelun toteamalla retorisesti *tästä alkaa taas*, millä hän viittaa työvuoron ja työtehtävien alkamiseen. Poliisin työhön kuuluu esimerkiksi lain valvominen ja työtehtävät voivat toisinaan olla raskaita. Poliisi B vastaa poliisi A:n vuoroon, joka on keskustelun avausvuoro, *tästä se laulu ja leikki alkaa pojat*. Poliisi B merkkää vuoronsa hymyllä, mikä implikoi, että hän siirtyy huumorimoodiin. Poliisi A vastaa tähän niin ikään huumorimoodissa myötäilemällä ja toistamalla *todellinen laulu ja leikki*. Poliisi A nauraa vielä vuoronsa päätteeksi. Poliisi B jatkaa keskustelua toistamalla vielä kerran sanat *laulua ja leikkiä*. Tämän sanoessaan hän muuntaa ääntään, mitä pidetään yhtenä huumorin merkkäämisen keinona (Mulkay 1988: 47).

Vuorojen merkitseminen huumorimoodiin antaa viitteitä siitä, että *laulussa ja leikissä* on jotain hauskaa, mutta täyttä ymmärrystä se ei vielä anna. Vaikka tietäisikin, mitä poliisin työ on, sekään ei vielä aivan riitä. Pitkään yhdessä työskennelleellä poliisipartiolla voi olla sellaista keskinäistä tietoa ja yhteisiä kokemuksia, jotka eivät aukene ulkopuoliselle kuulijalle lainkaan, mutta huvittavat keskustelijoita (ks. Haakana 1996: 156; Pogrebin&Poole 1988: 189). *Laululla ja leikillä* voi olla poliisien yhteisessä historiassa jokin lisämerkitys, joka ei aukene ulkopuoliselle. Ulkopuolinenkin kuitenkin voi ymmärtää fraasin vitsiksi. *Laulu ja leikki* voidaan nähdä vastakkaisena tekemisenä rankalle ja vaativalle poliisin työlle. Tällöin vuoro olisi kuultavissa sarkastisena.

3.2.5. Yllättävä tilanne

Myös poliisien keskinäisessä vuorovaikutuksessa poliisit voivat joutua yllättäviin tilanteisiin, joissa he nauravat huomatessaan ettei mitään vakavaa sattunutkaan. Huojennusteorian mukaan tämä on yksi syy ihmisen nauramiselle. Seuraavassa esimerkissä 10 poliisi huvittuu oman toimintansa tuloksesta. Poliisi nostaa maassa makaavan liikenne-merkin pystyyn. Merkin alaosassa on betonimöhkäle, jonka avulla siirrettävän liikenne-

nemerkin on tarkoitus pysyä paikoillaan. Nostamisen loppuvaiheessa merkki nouseekin pystyyn yllättävän vauhdikkaasti ja meinaa heittää poliisin maahan.

(10) KATAPULTTI J4 14:02

- 01 PA: he he ((katsoo autossa istuvaa partiokaveriaan)) £meinas jätkä lähtee
 02 mukana,£
 03 ((menee autoon.))
 04 PB: meinasko se viedä miehen men[nessää,
 05 PA: [m(h)einas=tuo loppu meinas olla.
 06 (1.2)
 07 niin kevyt varsi että (.) he he m(h)einas lähtee ku (.) katapultti,

Keskustelu alkaa siitä, kun poliisi A on vielä auton ulkopuolella ja nostanut juuri liikennemerkin pystyyn. Hän aloittaa keskustelun suoraan naurulla, mikä huojennusteorian mukaan ja tilanteesta päätellen johtuu siitä helpotuksesta, joka poliisille tuli, kun hän huomasi selvinneensä nostosta ilman vahinkoa. Vahinko olisi voinut olla mahdollinen. Poliisi A kommentoikin tilannetta hymyillen heti naurun perään *meinas jätkä lähtee mukana*.

Myös autossa istunut poliisi B on huomannut vaaratilanteen, joka kuitenkin päättyi ennen kuin ehti alkaakaan. Poliisi B kysyy, *meinasko se viedä miehen mennessää*. Tämä implikoi, ettei hän kuullut, mitä poliisi A sanoi auton ulkopuolelta, vaan hänen piti tehdä varmistuskysymys. Poliisi B ei naura tai hymyile puhuessaan. Poliisi A sen sijaan edelleen nauraa selittäessään, mitä tilanteessa tapahtui. Poliisi naurahtaa sekä vuoronsa alussa että uudelleen vähän voimakkaammin vielä vuoron lopussa. Hän myös selittää huumorimoodissa, mistä tilanne johtui: *niin kevyt varsi että (.) he he*. *Kevyellä varrella* poliisi A viittaa todennäköisesti omaan vartaloonsa eikä rautaiseen liikennemerkin varteen (KS 2012 s.v. *varsi*). Hän sanoo rivillä 7, että *meinas lähtee ku katapultti*. Katapultissa kevyempi esine lentää painavamman voimasta. Esimerkissä poliisi oli sanojensa mukaan lähellä lennähtää kumoon liikennemerkin voimasta. Poliisi A siis käsittelee tapahtumaa huvittavana, koska hän esittää sen partiokaverilleen nauraen.

3.2.6. Kertomus

Keskinäisessä vuorovaikutuksessaan poliisit voivat myös kertoa tarinoita esimerkiksi siitä, mitä heille on tapahtunut. Vitsin ja kertomuksen välinen ero voi toisinaan olla vaikea havaita, jos puhuja ei ole erikseen maininnut seuraavan vuoronsa olevan vitsi. Sacksin (1992b: 484–485) mukaan vitsillä on vieläpä tyypillisesti kertomuksen muoto. Vitsin ja kertomuksen eroiksi Sacks näkee ainakin sen, että kertoja ei itse ole hahmo vitsissä sekä sen, että vitsissä kerrotaan jokin yksittäinen kokemus, jossa joku on jonkin sortin sankari.

Toisin kuin Sacks määrittelee, yksi vitsien kerrontatavoista on kokemukseni mukaan sellainen, missä kertoja kertoo vitsin ikään kuin tarinana, jonka käänteet ovat tapahtuneet kertojalle itselleen. Kuulijan voi silloin olla vaikea tunnistaa tarina sepitteelliseksi vitsiksi.

Esimerkissä 11 poliisit ovat ruokatauolla. Poliisi A kertoo tapauksesta, johon hän on törmännyt kotimatallaan. Sacksin edellä mainitun määritelmän mukaisesti esimerkin tarina voitaisiin määritellä vitsiksi, koska kertomuksen onnettomuuteen joutunut päähenkilö on eräänlainen antisankari. Kertomukseksi tarinan Sacksin määritelmän mukaan tekee se, että poliisi kertoo tapahtumasta, jossa hän on itse ollut osallisena.

(11) HIRVIKÄRPÄNEN J3 09:26

- 01 PA: Turunväylällä ni (.) olin menos kotiin ja,
 02 (0.6)
 → 03 PA: £mä katoin et siel on väkee kerääntyny tien varteen (.) ja siel on auto£ (.)
 04 ja sit mä huomasin et et siin on se katon etuosa lytyssä=mä (>aattelin<) et
 05 se on hirvikolari,
 06 (1.0)
 07 PA: £sit mä rupesin kattoo sitä kuskia et mitä se tekee£=>et se< se raapi
 08 itteesä, £
 09 (1.0)
 10 PA: £ja sit se niinku repi vaatteita ja (.) ja sillee hytky siinä ja=se vaa kiihty se
 11 touhu siinä=>£mä ajattelin että< että onkohan sillä (.) niinku=onk se
 12 aineissa tai jotain se kaveri (.) se hirvi ni=siin on ollu miljoona
 13 hirvikärpästä=[ja ku se auto on tullu satasta siihen?£
 → 14 PB: [£e(h)i saatana,£
 15 PA: £ni ku se on lävähtäny siihen kattoon ni ne hirvikärpäset on jatkanu
 16 matkaasa sinne auton sisään siitä rikkinäisest' tuulilasist'=ja se kundi oli
 17 ai::van hirvikärpäsissä.£

18 PB: *£no niin,£*

19 PA: *£ja se auto oli myös,£*

Poliisi A aloittaa tarinan kertomisen totisena, mutta jo lyhyen tauon jälkeen rivillä 3 hän alkaa hymyillä. Hymyllä hän antaa kuulijan eli poliisi B:n olettaa, että seuraavaksi on luvassa jotain hauskaa. Poliisi B kuuntelee tarinaa keskeytyksettä, kunnes rivillä 14 hän ilmaisee ymmärtäneensä tarinan huippukohdan. Hän reagoi poliisi A:n vuoroon epäuskoisesti naurahtaen *e(h)i saatana*. Voimasana vahvistaa *ei*:n implikoimaa epäuskoa ja kauhistelua (VISK § 1728).

Poliisi A jatkaa tarinaa rivillä 15. Rivillä 18 poliisi B osoittaa merkkejä siitä, että kertomuksen yksi jakso on varmaankin jo päättynyt. Poliisi B siirtyy tarinankerronan siihen vaiheeseen, jossa kuulija alkaa kommentoida. *No niin* toimii rajasignaalina keskustelun jaksottamisessa. Poliisi A lisää kuitenkin vielä tarinan loppuun yhden huomion.

Poliisit siis nauravat ja hymyilevät keskinäisessä vuorovaikutuksessaan myös kertomuksille ja tarinoille, jotka eivät välttämättä kuulu työhön mitenkään. Edellä mainitun, vitsin kaltaisen tarinaesimerkin nojalla voi olettaa, että poliisit kertovat toisilleen myös vitsejä. Selkeää vitsiä ei aineistossa kuitenkaan esiinny.

4. NAURU TAI HYMY JA INSTITUTIONAALISUUS

4.1. Asiakaskohtaukset

Poliisin ja asiakkaan kohtaaminen on aina institutionaalinen vuorovaikutustilanne. Yleensä poliisit käyttäytyvät asiakaskohtauksessa institutionaalisen asemansa mukaisesti ja tuovat myös asemansa kielellisesti esiin esimerkiksi kertomalla olevansa poliisista (ks. Raevaara ym. 2001: 18). Poliisin tapauksessa institutionaalisuus syntyy ilman sanoja jo virkapuvusta, joka osoittaa poliisin olevan virkatehtävissä.

Institutionaalisuus rakentuu paitsi ulkoisista asioista, myös siitä, miten ihmiset vuorovaikutuksessa toimivat (Raevaara ym. 2001: 19). Poliisin asiakaskohtauksessa tyypillinen vuorovaikutusjärjestys on aineistoni mukaan sellainen, missä poliisi pysäyttää asiakkaan, puhuttelee tätä ja yleensä esittää joukon kysymyksiä. Liikenteessä poliisi voi myös esimerkiksi puhalluttaa asiakkaan. Tämän jälkeen poliisi voi joko antaa asiakkaalle sakot tai huomautuksen, ottaa asiakkaan kiinni tai päästää tämän menemään. Asiakas yleensä vastaa poliisin kysymyksiin ja tottelee, mitä poliisi sanoo. Ongelmia vuorovaikutusjärjestykseen tulee esimerkiksi siitä, jos asiakas käyttäytyy väkivaltaisesti eikä esimerkiksi suostu tulemaan poliisin mukaan, kun poliisi on päättänyt ottaa asiakkaan kiinni. Asiakas voi myös esimerkiksi lähteä karkuun. Vuorovaikutusjärjestys voi olla hieman erilainen, jos asiakas on keskustelun aloittaja eli tulee kysymään esimerkiksi neuvoa. Silloin asiakas kysyy ja poliisi vastaa.

Aineistostani voi havaita, että institutionaalisuus asiakaskohtauksissa on välillä vahvasti läsnä ja välillä institutionaalisuudesta ei näy merkkiäkään. Välillä poliisin käyttämä kieli vähentää institutionaalisuutta, välillä puolestaan korostaa sitä.

4.1.1. Vertaukset tai metaforat

Esimerkissä 12 poliisipartio on ottanut puhutteluun kaksi alaikäistä poikaa, joiden halusta se on löytänyt alkoholia. Poliisi on tehnyt pojille jo selväksi, että hauskanpito päättyy tähän. Pojat ovat hieman alkoholin vaikutuksen alaisina.

(12) JALKAPALLOILIJAN NÄKÖISET MIEHET J3 03:05

- 01 A2: no mihin voi päästä istumaan,
 02 PA: e:i kato (.) mä pidän kiinni,
 03 A2: ok,
 → 04 PA: sä oot niin kovakuntoisen näköinen kaveri, he he
 → 05 PB: kyllä te ootte molemmat vähän tommosia niinku jalkapalloilijan näköisiä
 06 miehiä niin,
 07 ((kuvakulma vaihtuu, poliisit ovat päättäneet hävittää alaikäisten
 08 asiakkaiden alkoholijuomat))
 09 PA: siihen vaan kaadatte,
 10 PB: siihevvaa (.) ei tarvi- =älä [va::an ota] [sitä huikkaa enää,]
 11 ((A2 yrittää ilmeisesti vielä ottaa viimeisen huikan pullosta))
 13 A1: [he he]
 14 PA: [älä va::an ota huikkaa] siitä,
 15 PB: älä nyt enää yhtään pahenna tilannetta,
 16 A2: (-)
 → 17 PB: nyt täytyy niinku ymmärtää et leikki on loppu,
 18 A1: ((näyttää kaljapulloa)) millä mä avaan tän,
 19 PA: täs on [sulle,]
 20 PB: [setä] antaa tuolta.
 21 A2: huh huh mitä tuhlausta (.) oisitte [voinu] ite juoda nää,
 22 PA: [tuota]
 23 ei me juoda viinaa,
 25 A1: no entä bissee? ((ojentaa kaljapulloa))
 26 A2: he he
 27 PA: ei me juoda bisseekään,
 28 A1: miksei,
 → 29 PA: me ollaan virkatehtävissä,
 30 A2: kuivaa (.) [entä vapaa-ajalla?]
 31 A1: [niin mut siis (-)] vaik=vaik kyttien *saunailtan` tai.*
 → 33 PA: e:i me (.) ei poliisit ei juo viinaa,

Esimerkin alussa rivillä 1 poliisipartion puhuttelemaksi joutunut asiakas pyytää päästä istumaan. Asiakkaan istumapaikan etsiminen implikoi, että asiakasta väsyttää tai hän ei humalastaan johtuen tahdo pysyä pystyssä. Poliisi A vastaa pyyntöön rivillä 2 pitävänsä asiakkaasta kiinni. Tämän jälkeen rivillä 4 poliisi A sanoo asiakkaan olevan *niin kovakuntoisen näköinen*. Vuoron päätteeksi poliisi naurahtaa. Naurahtaminen kertoo poliisin siirtyneen huumorimoodiin. Poliisi B vertaa rivillä 5 asiakkaita ulkonäöllisesti jalkapalloilijoihin ja miehiin.

Jalkapalloilijaan ja aikuiseen mieheen vertaaminen sekä kovakuntoiseksi sanominen toimivat mahdollisesti kannustimina pysyä pystyssä kuten kovakuntoiset kaverit. Asi-

akkaiden seuraavia vuoroja ei kuitenkaan näytetä, joten esimerkistä ei käy ilmi, miten he orientoituvat edeltäviin vuoroihin.

Kerkkäsen (1997: 55–56) mukaan leikinlaskua juopuneista omaisten tai muiden kuullen ei pidetä hyvänä ammattikäytäntönä. Sen sijaan huumorin käyttöä ja leikinlaskua juopuneen kanssa hänen taivuttelemisekseen toimimaan poliisin ohjeiden mukaan pidetään hyvään ammattikäytäntöön kuuluvana. Esimerkissä poliisin käyttämät positiiviset vertaukset siis toisaalta vähentävät tilanteen institutionaalisuutta, mutta toisaalta vahvistavat poliisin ammattikäytäntöä.

Keskustelun edetessä poliisin kielenkäyttö palauttaa hieman lievenneen institutionaalisuuden takaisin tilanteeseen. Rivillä 10 poliisi B kieltää asiakasta ottamasta enää hörppyä pullosta. Kielto implikoi sitä, että asiakas yrittää ottaa vielä viimeisen huikan ennen kuin kaataa alkoholin maahan. Poliisi A tehostaa kieltoa toistamalla kollegansa jo sanoman kiellon. Rivillä 15 poliisi B kehottaa asiakasta olemaan pahentamatta tilannetta ja jatkaa rivillä 17, että asiakkaiden täytyy ymmärtää leikin olevan loppu.

Vuorot implikoivat, että tilanne on ikävä, eivätkä pojat toimi poliisien odotusten mukaisesti. Asiakkaan alkoholinjuontiyritys kesken vuorovaikutustilanteen aiheuttaa sen, että poliisit joutuvat käyttämään kieltoa ja käskyä. Poliisien käyttämät kiellot ja käskyt korostavat tilanteen institutionaalisuutta.

Poliisien käyttämä kieli myös säilyttää tilanteen institutionaalisuuden loppuun asti. Rivillä 21 ja 25 asiakkaat ehdottavat, että poliisit olisivat itse voineet juoda maahan kaadetut alkoholijuomat. Asiakkaan nauru rivillä 26 implikoi, että asiakkaat eivät kysy aivan tosissaan, vaan pikemminkin huumorimoodissa. Poliisit eivät lähde asiakkaiden huumorimoodiin mukaan. Ensin rivillä 29 poliisi A perustelee poliisipartion olevan virkatehtävissä. Asiakkaat ehdottavat, että viinan voisi juoda vapaa-ajalla. Poliisi A kuitenkin toteaa rivillä 33, että poliisit eivät juo viinaa. Loppuvuoro voisi olla vitsi, mutta toisaalta se voi toimia myös yrityksenä lopettaa puheenaihe. Todennäköisesti se on lopetusyritys tai ainakaan vuoroa ei ole merkitty huumorimoodiin. Virkatehtävien ja ammattinimikkeen korostaminen lisää tilanteen institutionaalisuutta.

Drew ja Heritage (1992: 30–31) ovat todenneet, että edustamansa organisaation mainitseminen ja itseensä viittaaminen monikkomuodolla osoittavat, ettei henkilö ole puhumassa yksityishenkilönä. *Me*-pronominin käyttö on mainittu myös yhtenä instituution edustajan puheen tyypillisenä piirteenä.

Esimerkissä 13 poliisipartio on pysäyttänyt pariskunnan, joka on ajanut skootterilla ratsiaan. Skootterin kyydissä istunut kalju mies ei ole käyttänyt kypärää, vaan hänen päälakensa on näkynyt kauas yön pimeydessä. Poliisipartio on päättänyt kirjoittaa miehelle sakot kypärän käyttämättä jättämisestä.

(13) HYVIN VAHATTU KYPÄRÄ J7 19:45

- 01 NP: kyl se (.) kiilti aika k(h)aukaa j(h)o he he. ((kirjoittaa sakkoa))
- 02 MP: joo (.) siul o hyvi vahattu kypärä,
- 03 A: he he (.) ei paljo oo kiistämistä täs hommas, he he
- 04 NP: no ni, he he

Sakkoa kirjoittava naispoliisi perustelee asiakkaalle, miten poliisipartio on havainnut miehen matkustaneen skootterin selässä ilman kypärää. Esimerkissä ei näy edellisiä puheenvuoroja, mutta luultavasti tilanteessa on keskusteltu miehen kaljusta. Naispoliisi siirtyy huumorimoodiin rivillä 1 naurahtamalla *sen kiiltäneen jo aika kaukaa*. Miespoliisi jatkaa huumorimoodia vertaamalla miehen kaljua kypärään rivillä 2. Näin poliisin nauru ja vertaus vähentävät tilanteen institutionaalisuutta.

Asiakas reagoi tilanteeseen nauramalla rivillä kolme ja tunnustamalla liikenne rikkomuksensa. Naispoliisi naurahtaa ja toteaa *no niin* jolla ilmaisee, että keskustelussa siirtyään uuteen jaksoon tai aletaan lopetella. (VISK § 859). Nauru puolestaan ilmaisee tyytyväisyyttä (ks. esim. Knuuttila 2008: 205).

Kerkkäsen tutkimuksen (1997: 54) mukaan päivittäisessä rutiininomaisessa asiakaspalvelutilanteessa, esimerkiksi sakotettaessa, poliisi pääsääntöisesti pidättäytyy aloitteellisesti leikinlaskusta. Jos asiakas aloittaa leikinlaskun, siihen yhtymistä pidetään hyvänä asiakaspalveluna. Esimerkin keskustelusta ei voi sanoa täysin varmasti, onko asiakas aloittanut leikinlaskun kaljustaan ennen kuin naispoliisi sanoo *sen kiiltäneen jo kaukaa*. Naispoliisin ensimmäinen vuoro, joka alkaa myötäilemistä kuvaavalla dialogipartikkelilla *kyl(lä)* (VISK § 798), viittaa siihen, että asiakas olisi aloittanut keskustelun kaljun-

sa näkyvyydestä pimeässä yössä. Näin ollen esimerkki myötäilisi Kerkkäsen tutkimustuloksia sen suhteen, että poliisi yhtyy leikinlaskuun, jos asiakas tekee aloitteen.

4.1.2. Asiatyylisiä poikkeavat sananvalinnat

Poliisi voi käyttää vuorovaikutuksessa asiakkaidensa kanssa sananvalintoja, joista toiset voivat korostaa poliisin institutionaalisuutta ja toiset puolestaan voivat vähentää sitä. Koska esimerkiksi sanojen ja kieliopillisten muotojen valinta tuo esiin institutionaalisuutta (Drew & Heritage 1992: 29), arkityylijset ja asiatyylisiä poikkeavat sananvalinnat voivat aiheuttaa institutionaalisuuden vähenemistä.

Esimerkissä 14 (litteraatti on sama kuin esimerkin 03 alku sivulla 27) poliisi pitää tienvarressa ratsiaa ja pysäyttelee autoja kesäyönä. Ratsiaan pysähtyy autoilija, joka ei ole kytkenyt turvavyötä ja joka on ottanut alkoholia ennen rattiin astumistaan.

(14) TURVAVYÖ J11 13:50

- 01 P: moro.
- 02 (0.9)
- 03 P: sulla on varmaan hyvä syy miksei sulla oo turvavyö päällä,
- 04 A: joo.
- 05 P: he he he (.) keksi äkkiä.
- 06 A: no (.) kaivan lompakkoa.
- 07 P: e(h)e:i (.) hönkäse tohon.
- 08 A: *joo.*
- 09 ((asiakas puhalttaa))
- 10 P: laita vyö kiinni.
- 11 A: joo.
- 12 P: sä oot tänään ottanu jossain vaihees jotain,
- 13 A: =mä oon (.) äsken itseasiassa olin (.) (Torellossa) (.) mä oon kaks
- 14 tuoppia juonu tänään.
- 15 P: joo,

Poliisi avaa keskustelun rivillä 1 tervehtimällä asiakasta. Rivillä 3 poliisi jatkaa keskustelua tiedustelemalla asiakkaalta erityistä syytä siihen, miksei asiakkaalla ole turvavyötä. Poliisi siis menee suoraan asiaan, mikä on tyypillistä institutionaaliselle keskustelulle. Suoraan asiaan menemisen lisäksi institutionaalisuuden tunnistaa esimerkiksi ulkoisista asioista. (Raevaara ym. 2001: 19.) Poliisin tapauksessa insitutionaalisuus syn-

tyy jo virkapuvusta, joka osoittaa poliisin olevan virkatehtävissä. Aloitusvuorossaan poliisi kuitenkin tervehtii käyttäen tervehdyssanaa *moro*. *Moro* on arkityylinen tervehdyssana (KS 2012 s.v. *moro*), joka arkityylisyydessään vähentää institutionaalisuutta.

Rivillä 3 poliisi aloittaa institutionaalisten tehtäviensä hoidon kysymällä asiakkaalta syytä turvavyön käyttämättä jättämiseen. Institutionaaliselle vuorovaikutukselle on tyypillistä, että kaikki vuorot hakevat vastausta tai kannanottoa asiakkaalta. Institutionaalisisissa tilanteissa voi huomata myös piirteitä, joita kutsutaan ammattimaiseksi varovaisuudeksi. Ammattimaisessa varovaisuudessa asiakasta ei syytetä suoraan, vaan puhuja tarjoaa tietojaan kommentoitavaksi. (Raevaara ym. 2001: 19.) Poliisi ei siis syytä tai moiti asiakasta turvavyön puuttumisesta, vaan kysyy syytä turvavyön puuttumiseen.

Asiakas vastaa rivillä 4 myöntävästi *joo*. Poliisi nauraa vastaukselle ja kehottaa rivillä 5 asiakasta keksimään syyn äkkiä. Poliisi siirtyy vastauksessaan huumorimoodiin.

Asiakas vastaa rivillä 6 kaivavansa lompakkoa. Poliisi ei hyväksy syytä rivillä 7, vaan pysyy edelleen huumorimoodissa ja naurahtaa *e(h)e:i*. Mielestäni voidaan nähdä, että nauraminen sekä huumorimoodiin siirtyminen ja siinä pysytteleminen vähentävät tässä institutionaalisuutta.

Seuraavaksi poliisi palaa takaisin institutionaaliseen asemaansa rivillä 7 kehottamalla asiakasta puhaltamaan alkometriin. Samalla poliisin käyttämä arkityylinen verbivalinta kuitenkin vähentää asiatyyliä. Kun hän pyytää asiakalta puhallusta alkometriin, hän kehottaa tätä *hönkäsemään*. *Hönkäistä* on arkityylinen verbi, joka tarkoittaa henkäisemistä tai puuskahtamista (KS 2012 s.v. *hönkäistä*.)

Puhaltamisen jälkeen rivillä 10 poliisi on poistunut huumorimoodista ja käskee asiakasta laittamaan turvavyön kiinni suoralla käskyllä. Institutionaalista asemaa voidaan vahvistaa esimerkiksi neuvomalla (ks. Vehviläinen 2001: 40), mutta poliisilla on myös valta käskeä, mikä on neuvomistakin voimakkaampi vahvistaa institutionaalisuutta.

Seuraavassa esimerkissä 15 matkalla toiselle tehtävälle poliisipartio huomaa kaksi poikaa, jotka ovat lähdössä liikkeelle yhdellä mopolla. Mopon kyytiin pyrkivällä pojalla ei

ole kypärää, minkä takia poliisit pysähtyvät poikien kohdalle ja puhuttelevat asiakasta poliisiauton ikkunasta.

(15) ASIALLINEN HUOMAUTUS J12 02:31

- 01 PA: MEINAAKKO MENNÄ ILMAN kypärää kyytiin,
 02 A: emmä meinaa=ei se päästänykkä.
 → 03 PA: no äläkä mekkään tai lyödään sakkoo suut ja korvat täyteen.
 04 A: (-)
 05 PA: no ni.
 06 ((Poliisiauto lähtee liikkeelle.))
 07 PB: Janne siinä-
 08 (0.5)
 → 09 PA: [he he he he he he
 10 PB: [£huomautti asiallisesti kaveria ja (.) jatketaan nyt tälle tehtävälle.£
 11 PA: he he
 → 12 PB: he he he v(h)ai mitä.
 → 13 PA: he he [<£asiallisesti.£>
 14 PB: [£j(h)uuf

Poliisi A aloittaa keskustelun menemällä suoraan asiaan ja hakemalla vastausta asiakkaalta. Nämä piirteet ovat tyypillisiä institutionaaliselle keskustelulle (ks. Raevaara ym. 2001). Poliisi tehostaa viestiään vielä korottamalla ääntään vuoron aluksi. Asiakas vastaa poliisille rivillä 2, että ei aio mennä kyytiin, koska kuljettaja ei ottanutkaan häntä mukaan.

Rivillä 3 poliisi kehottaa asiakasta pysymään poissa kyydistä tai muuten *lyödään sakkoo suut ja korvat täyteen*. Poliisin käyttämä arkityylinen ja kuvaannollinen sananvalinta toisaalta vähentää institutionaalisuutta mutta samaan aikaan muistuttaa poliisin institutionaalisesta asemasta. Uhkauksen jälkeen rivillä 4 poliisi saa ilmeisesti hyväksyvän vastauksen asiakkaalta, mutta asiakkaan vuoron sisältöä ei kuulu. Poliisi A:n käyttämästä partikkeliketjusta *no ni* näin voisi kuitenkin päätellä, ja asian käsittely loppuu siihen. Tämän jälkeen keskustelu siirtyy poliisipartion keskinäiseksi vuorovaikutukseksi, jossa poliisit käyvät läpi äsken tapahtunutta.

Poliisi B aloittaa rivillä 7 tilanteen läpikäymisen toteamalla toisen poliisin nimen ja viittauksen äskeiseen tilanteeseen. Tämän jälkeen tulee lyhyt tauko, joka mahdollistaa vuoron siirtymisen. Poliisi A reagoi siihen aloittamalla naurun rivillä 9 ennen kuin poliisi B

on ehtinyt sanoa, mitä oikeastaan tapahtui. Poliisi B jatkaa vuoronsa loppuun rivillä 10 merkkeamalla vuoronsa hymyllä ja sanomalla, että partiokaveri *huomautti asiallisesti kaveria*.

Rivillä 12 poliisi B kysyy nauraen *v(h)ai mitä*. Näin hän varmistaa, että poliisi A on samaa mieltä hänen kanssaan ja ymmärtää, että edellinen vuoro on tuotettu huumorimoodissa. Poliisi A vastaa rivillä 13 nauraen tuotetun toiston adverbistä *asiallisesti*. Poliisi B vastaa tähän vielä lyhyesti nauraen *j(h)uu*, joka tulee päällekkäin poliisi A:n vuoron kanssa. Nauraen tuotettu *asiallisesti* implikoi, että molemmat poliisit tietävät, että tilanne ei oikeasti sujunut kovin asiallisesti. Poliisi B:n huomautus on tulkittavissa sarkasmiksi. Sarkasmi on ivaa eli eräänlaista verhottua pilkantekoa (KS 2012 s.v. *sarkasmi*; s.v. *iva*). Sarkasmi on stereotyyppisesti maskuliininen huumorin muoto. Monesti sarkasmi voi aiheuttaa negatiivista vuorovaikutusta, mutta toisaalta sarkasmin voi nähdä myös kasvot pelastavana. (Schnurr & Holmes 2009: 117.)

Joka tapauksessa naureskelu ja adverbien *asiallisesti* toistelu implikoivat molempien poliisien tietävän poliisi A:n käyttäneen asiatyylistä poikkeavaa kieltä puhuessaan asiakkaan kanssa. Poliisi B huomauttaa asiatyylistä poikkeamisesta poliisi A:ta, mutta tekee sen huumorimoodissa.

Itse asiassa poliisi A tunnistaa huumorimoodiin siirtymisen jo poliisi B:n vuorosta rivillä 7, koska hän alkaa nauraa, vaikkei poliisi B ole vielä merkinnyt vuoroaan hymyllä. Mahdollisesti poliisi A myös tunnistaa sellaisen pienen muutoksen poliisi B:n äänensävyssä, mitä ulkopuolisen on mahdoton tunnistaa. Tällainen on mahdollista, jos poliisit ovat työskennelleet pitkään yhdessä (ks. Haakana 1996: 156). Poliisi B:n aloitusvuorosta *Janne siinä* ja äänensävyistä poliisi A todennäköisesti ennakoii, että Poliisi B alkaa referoida hänen aikaisempaa vuoroaan, jonka hän itsekin tunnisti ei-asiatyylliseksi, koska nauraa ja toistaa huvittuneesti *asiallisesti*. Tässä mahdollisesti tv-kameroiden läsnäolo vaikuttaa vuorovaikutukseen, sillä poliisi B ei välttämättä alkaisi referoida tilannetta samalla tavalla, jos tv-kameroita ei olisi paikalla.

Aina asiatyylisiä poikkeavat sananvalinnat eivät saa vastaanottajaa nauramaan. Seuraavat esimerkit (16 ja 17) poikkeavat hieman muista, mutta ovat pohjimmiltaan samantapaisia asiakas kohtaamisia kuin aiemmat tässä alaluvussa esitetyt. Seuraavissa esimer-

keissä emme esimerkiksi tiedä, reagoiko vastaanottaja naurulla poliisin vuoroon, koska vastaanottajan kasvoja ei näytetä tai ääntä kuulu, mutta poliisin kielenkäyttö poikkeaa selvästi asiatyylisestä ja sen vuoksi vaikuttaa tilanteen institutionaalisuuteen. Esimerkissä 17 voimme haivata myös naurua, jota kutsun tässä epäuskoiseksi nauruksi.

Esimerkissä 16 poliisi tulee pallokentän laidalle. Hän on saanut ilmoituksen, että joku metelöi häiritsevästi alueella.

(16) IHMISSUSI J3 10:27

01 P: morjesta

02 (1.2)

→ 03: P: kuka teistä huutaa ku ihmissusi täällä?

Keskustelutilannetta tai vastaanottajan reaktioita ei näytetä, mutta vuorovaikutus etenee rauhallisesti. Tilanteessa voi esiintyä naurua, mutta sitä ei videolle näytetä. Poliisi aloittaa keskustelun tervehtimällä paikalla olijoita tervehdyssanalla *morjesta* rivillä 1 ja lyhyen tauon jälkeen esittämällä kysymyksen rivillä 3. Kysymyksen esittäminen on tyyppistä institutionaalille vuorovaikutukselle (Raevaara ym. 2001: 19.) Lyhyestä aloituksesta käy ilmi, että poliisi hoitaa institutionaalisia tehtäviään ja aloittaa niiden hoidon insitutionaalisen vuorovaikutusjärjestyksen mukaisesti. Kuitenkin jo tervehdyssana *morjesta* on arkinen. Arkityylyiset ja kontekstiin liittymättömät sanat, kuten fiktiiviseen viittava *ihmissusi*, asiatyylisten sanojen sijaan tekevät tilanteesta epämuodollisen ja vähemmän institutionaalisen.

Tilanteen avauksena käytetty *ihmissusi*-vertaus on todennäköisesti tarkoitettu huumorimoodissa vastaanotettavaksi. Kerkkäsen (1997: 51) mukaan poliisien mielestä varsinkin avaustilanteissa on hyvä käyttää huumoria. Sitä ei kuitenkaan ole merkitty mitenkään näkyvästi huumorimoodiin.

Esimerkissä 17 poliisin käyttämä kieli ensin vähentää institutionaalisuutta, mutta tilanteen edetessä poliisin käyttämä kieli palauttaa insitutitonaalisuuden takaisin ja aivan esimerkin lopussa poliisi jopa korostaa instituutiotaan. Esimerkissä 17 poliisipartio huomaa näyteikkunaan virtsaavan miehen ja pysähtyy puhuttamaan tätä. Mies ei huo-

maa poliisin tuloa vaan havahtuu vasta, kun poliisi avaa keskustelun. Miestä ei näytetä kuvassa vielä tässä vaiheessa.

(17) MATO J 4 11.25

- 01 PA: mato piiloon=hyvä,
02 (2.0)
- 03 PA: kaivappas henkilöpaperit esiin,
04 A: eij joo,
05 PA: eij joo?
06 PB: TÄH
07 PA: kato (.) tuolla-
08 A: (-)
09 PA: joo=mut hei (.) kakskytä metrii tohon suuntaan (.) mitä sä näät
10 siellä=pusikoita puita (0.8) ja sun pitää valita tää näyteikkuna,
→ 11 PB: niin missä sisällä ne sun paperit on,
12 A: (-)
13 PA: [NII'IN
→ 14 PB: [kuulitsä (.) mis' sun paperit oli,
15 (1.5)
- 16 PB: missä ne paperit oli=sisällä jossain,
17 A: joo,
18 PB: baarissa,
19 A: joo,
20 PB: tuutsä baarista tänne kuselle (.) yoi-
21 A: (ku) se oli varattu,
→ 22 PB: he he he (.) [voi hyvänen aika,
23 PA: [MUT hei (.) KAKSKYTÄ metriä=no ei se nyt auta se
24 pyyhkiminen mutta (0.6) mä joudun sulle kyllä lapun kirjottaa=tuo on niin
25 (.) törkeää kusta käytännössä näyteikkunaan,
26 PB: ikkuna tai ei=sä keskel' kaupunkii kuseskelet ni ei (.) eihän toi oo lai- käy
27 laatuunsa tommonen homma,
28 (1.5)
- 29 PB joku roti pitää olla,
30 ((kuvakulma vaihtuu))
31 PA: NII ETKÄ MUISTA HENKILÖTUNNUSTA (.) tuohan ei oo kuule
32 kauhean uskottavaa,
33 PB: haluut sä tehä tän vaikeimman kautta vai helpomman kautta,
34 ((kuvakulma vaihtuu ja sakot on kirjoitettu))
- 35 PB: ihan nuin niinku (.) vastasuuden varalle ni (.) elä hölmöile ku poliisin kans
36 oot tekemisissä,
37 A: no en en,

Rivillä yksi poliisi A avaa tilanteen suoralla käskyllä *mato piiloon*. Käsky on tyypillistä institutionaalille vuorovaikutukselle. Asiakas tottelee poliisin käskyä, mikä käy ilmi

siitä, että mikrotaun jälkeen poliisi sanoo *hyvä*. Näin hän kuittaa hyväksyvästi miehen toiminnan.

Aloituvuorossaan käyttämällä *mato*-vertauskuvalla poliisi viittaa todennäköisesti miehen sukupuolielimeen, jonka voi ajatella muistuttavan tätä luontokappaletta. Sen sijaan, että poliisi käskisi vetämään housut jalkaan, poliisi sanoo *mato piiloon*. Lausuman epävirallinen muotoilu vähentää tilanteen institutionaalisuutta. Samalla kuitenkin muotoilu voidaan tulkita väheksyväksi. *Mato* merkitsee kuvainnollisesti vähäpätöisyyttä (KS 2012 s.v. *mato*). Väheksyminen voi korostaa poliisin institutionaalista asemaa. Toisaalta *mato*-muotoilulla poliisi voi myös kiusoitella asiakasta. Mulkayn (1988:73) mukaan kiusoittelu on pilkantekoa, joka kohdistuu toisen keskustelijan vuoroon tai toimintaan.

Rivillä 3 poliisi kääntää vähäsanaisesti ja asiatyylisesti asiakasta kaivamaan henkiöpapereita. Poliisi merkitsee *pa(s)*-liitepartikkelilla kehotuksen sellaiseksi, että sen voi toteuttaa ongelmitta. Liitepartikkeli *pa(s)* esiintyy epäsymmetrisissä vuorovaikutustilanteissa sosiaalisesti ylhäältä alaspäin. (VISK §835). Tässä tapauksessa poliisi on ylempänä hierarkiassa. *PA*-liitepartikkelin käyttö tekee yleensä imperatiivilauseesta sävyllään ehdottavan jättäen puhuteltavalle ikään kuin valinnan varaa (VISK §835).

Esimerkissä asiakas vastaa, että hänellä ei ole henkilöpapereita mukanaan. Poliisi jatkaa institutionaalista toimintaansa riveillä 11, 14 ja 16 tiedustelemalla, missä paperit ovat. Poliisi siis hakee vastausta asiakkaalta institutionaalisuudelle tyypilliseen tapaan (ks. Raevaara ym 2001: 19).

Rivillä 22 poliisi B nauraa epäuskoista naurua. Riviin 22 mennessä vuorovaikutus ei ole edennyt erityisen sujuvasti, koska asiakas ole pystynyt noudattamaan poliisin käskyjä tai vastannut poliisin kysymyksiin välittömästi. Lisäksi asiakkaalla ei poliisin mielestä ole hyväksyttävää selitystä näyteikkunaan virtsaamiselle. Koska tilanne ei etene poliisi alkaa nauraa ja päivitellä eikä esimerkiksi suutu. Näinpä nauru ja päivitely voivat olla keinoja, joilla poliisi käsittelee epäuskoa ja turhautumista aiheuttavaa tilannetta. Nauru voi johtua toisaalta ristiriitateoriaa mukaillen siitä, että poliisi olettaa kuulevansa asiakkaalta erilaisen selityksen näyteikkunaan virtsaamiselle (ks. Morreall 1987: 130, Glenn 2003: 19–20). Selitys, että mies on tullut baarista virtsaamaan näyteikkunaan, koska vessa oli varattu, kuulostaa erikoiselta.

Toisaalta epäuskoista naurua ei ole suoranaisesti käsitelty missään yleisesti tunnetussa naurun teoriassa. Asiakkaan tekemisien päivittely on yleensä instituution edustajille epätyypillistä. Esimerkiksi lääkäri ei suhtaudu potilaan vaivoihin empaattisesti vaan neutraalisti (Haakana 2001: 135). Haakanan (1999: 253–255; 2001: 154) tutkimuksessa lääkäri nauraa vastauksena potilaan vuoroon, vaikkei potilas ole houkutellut lääkäriä nauramaan. Tällaisia lääkärien nauruja voi kutsua "poispyyhkiviksi", kun lääkäri kieltäytyy ottamasta potilaan kommentteja tosissaan (vrt. Sacks 1992a: 12–20). Mielestäni poliisi nauraa esimerkissä sille, ettei hän ole uskoa kuulemaansa selitystä. Naurua ei voi nähdä "poispyyhkivänä", koska miehen rikkomusta ei pyyhitä pois, vaan hän saa sakot. Haakanan (2001:137) mukaan näyttää siltä, että yksinnauraminen ei ole mitenkään tavatonta institutionaalisissa tilanteissa.

Rivillä 29 poliisi B toteaa *joku roti pitää olla*. *Roti* merkitsee arkityylisesti kuria ja järjestystä (KS 2012 s.v. *roti*). Poliisi korostaa institutionaalista asemaansa viittaamalla suoraan institutionaaliin tehtäviinsä, joihin kuuluu yleisen järjestyksen ylläpito. Toisaalta *roti* on arkityylinen sana, joten sananvalinta voi hiukan vähentää institutionaalisuutta.

Riveillä 31–33 ottaa tiukemman linjan asian käsittelyssä ja lopettaa naureskelun. Näin poliisi osoittaa, että asia voidaan hoitaa tiukemminkin toimilla. Asiakas joutuu vastaamaan tekosistaan. Rivillä 35 poliisi korostaa asemaansa vielä uudestaan neuvomalla asiakasta ja muistuttamalla edustamastaan instituutiosta, kun hän sanoo *älä hölmöile, ku poliisin kans oot tekemisissä* (ks. Raevaara ym 2001: 18)

4.1.3. Toiminta

Institutionaalisuus muodostuu tilanteissa myös siitä, miten vuorovaikutukseen osallistujat toimivat (Raevaara ym. 2001: 19). Poliisin tehtäviin kuuluu muun muassa yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen. Poliisin asiakaskohtaukset sujuvat aineistoni mukaan yleensä tyypillisten toimintojen sarjana, jossa poliisi ottaa asiakkaan puhutteluun, esittää mahdollisen rangaistuksen ja päästää asiakkaan menemään tai ottaa asi-

akkaan kiinni. Jos vuorovaikutusjärjestys jostain syystä muuttuu, se aiheuttaa institutionaalisuuteen muutoksia.

Esimerkissä 18 poliisipartio on saanut ilmoituksen noin kymmenen hengen poikajoukosta. Poliisit menevät tarkastamaan tilanetta ja ottamaan poikia puhutteluun.

(18) KOTIO SAAKKA J12 03:20

01 PA:	terve, ((Poliisit nousevat autosta.))
02 PB:	morjesta pojat.
03 A1:	*terve.*
04 A2:	*morjes.*
05	((Poliisit puhuvat ryhmän eri jäsenille hieman eri paikoissa.))
06 PA:	muuten hyvä paikka iltaa viettää mut pulloja ei rikottas.
07 PB:	laitat sen pyörän siitä pois ja sen jälkeen-
08 PA:	minkä ikänen sinä oot.
09 A3:	neljätoista.
10	(2.5) ((Taustalla kuuluu muun joukon juttelua))
11 PA:	joiksä noita,
12 A3:	((Puhuu ilmeisesti vähän kauempaa.)) (teinkö mä nyt
13	väärin.)
14 PA:	<u>neljätoistakesä</u> nen tulee tänne?
15	(1.8) ((Poika lähtee ilmeisesti juoksemaan pois paikalta.))
16 PA:	TUUS TÄNNE NYT.
17	(0.9)
→ 18 PA:	no juokse sit kotio saakka,
19 Asiakkaat:	he he he he he

Poliisit saapuvat paikalle ja ottavat poikajoukon puhutteluun poliisin institutionaalisen vuorovaikutusjärjestyksen mukaisesti. Rivillä 8 poliisi A kysyy yhden asiakkaan ikää. Asiakas vastaa iäkseen 14. Tämän jälkeen rivillä 11 poliisi A esittää jatkokysymyksen, jolla tiedustelee, joiko alaikäinen asiakas paikalla olevia alkoholijuomia. Rivillä 13 asiakas on ilmeisesti vähän kauempana, koska hänen vastauksensa kuuluu heikosti. Hän ilmeisesti vastaa *teinkö mä nyt väärin*. Vastaus implikoi sitä, että hän on juonut alkoholia. Poliisi haluaisi asiakkaan tarkempaan puhutteluun ja käskee tätä tulemaan luokseen rivillä 14. Asiakas lähtee kuitenkin ilmeisesti pakoon, sillä rivillä 16 poliisi joutuu huutamaan.

Käskyistä huolimatta asiakas ei tule poliisin luo. Poliisi ei kuitenkaan lähde juoksemaan tämän perään eikä ala muutenkaan jahdata tätä. Sen sijaan rivillä 18 poliisi toteaa *no juokse sit kotio saakka*. Tämän poliisi sanoo sellaisella äänenvoimakkuudella, että kar-

kuun juossut asiakas ei sitä mitenkään voi kuulla. Sen sijaan paikalle jääneet muut asiakkaat kyllä kuulevat vuoron. Muut asiakkaat reagoivatkin tilanteeseen nauramalla rivillää 19.

Poliisille tyypillinen vuorovaikutusjärjestys muuttui tilanteessa odottamatta erilaiseksi. Asiakas ei tullut poliisiin jututettavaksi vaan juoksi pois paikalta. Poliisi ei kuitenkaan lähtenyt tämän perään, vaan päästi tämän menemään. Samalla poliisi kuitenkin asetti itsensä tilanteen auktoriteetiksi antamalla luvan juosta kotiin. Karkuun juossut ei itse käskyä kuule, mutta vuoro onkin tarkoitettu muiden kuultavaksi. Poliisin käskyn muotoilu *kotio saakka* tekee karkulaisesta ikään kuin äidinpojan. Muiden asiakkaiden yhtäaikainen käskyä seuraava nauru voi kohdistua tähän muotoiluun tai siihen, ettei poliisi hallinnut tilannetta. Paikalle jääneet muut asiakkaat mahdollisesti odottivat poliisien hoitavan tehtäviään siten, että he lähtevät ottamaan karkulaisen kiinni.

4.2. Keskinäinen vuorovaikutus

Poliisit edustavat instituutiotaan, vaikka asiakkaita ei olisikaan paikalla. Aineistostani käy kuitenkin ilmi, että poliisit käyttävät asiatyylistä poikkeavaa kieltä keskinäisessä vuorovaikutuksessa työasioita hoitaessaan. Kielen puolesta he orientoituvat siten hyvin vähän tilanteen institutionaalisuuteen keskinäisessä vuorovaikutuksessa. Työtehtävien jälkeen poliisit voivat yleensä keskustella epämuodollisesti, ja heillä on käynnissä niin sanottu jäähdyttelyjakso, jonka aikana he voivat erkaantua työstä (Pogrebin & Poole 1988: 188).

Atkinson (1982: 114) on todennut, että ainoa tapa vähentää institutionaalisuutta olisi sulkea yleisö pois, jotta osallistujat voisivat keskustella epämuodollisemmin. Aineistostani tilanteen tekee mielenkiintoiseksi se, että normaalisti poliisipartion keskinäinen vuorovaikutus on yleisöltä suljettu, mutta tässä tapauksessa keskinäinen vuorovaikutus on normaalista poiketen avattu yleisölle tosi-tv:n välityksellä. Katsojat siis pääsevät näkemään, mitä poliisit keskenään puhuvat. On mahdotonta sanoa, kuinka paljon tämä vaikuttaa poliisien keskinäiseen vuorovaikutukseen, mutta tilanne on syytä ottaa huomioon johtopäätöksiä tehtäessä.

4.2.1. Vertaukset tai metaforat

Esimerkissä 19 poliisipartio on hetkeä aiemmin pysäyttänyt epäilyttävästi liikkuneen auton. Auton kuljettaja on puhallutettu ja hänen on todettu syyllistyneen rattijuopumukseen. Poliisi kehuu partiokaveriaan siitä, että tämä huomasi auton liikehtivän epäilyttävästi, mikä johti auton pysäyttämiseen.

(19) VELHO J3 07:49

- 01 PA: oot sä kyllä aika velho,
- 02 PB: £tä?£
- 03 PA: £oot sä [kyllä aika velho,£
- 04 PB: [oli se kyl vähän sen näkönen että,
- 05 (2.8)
- 06 PB: pikkusen vähän oli ehkä sen näkönen et=oli jotain ottanu.

Poliisi A aloittaa kaverinsa kehumisen vertaamalla tätä velhoon. Poliisi B reagoi vertaukseen rivillä 2 hymyilemällä ja tarkistuskysymyksellä *tä*. Kehun preferoitu vastaanotto on kieltäminen, minkä vuoksi poliisi B tarvitsee lisää aikaa ja tekee tarkistuskysymyksen. Poliisi A alkaa toistaa sanomistaan hymyilemällä. Hän siis siirtyy huumorimoodiin ja näin varmistaa, että partiokaveri ymmärtää asian olevan leikillinen. Poliisi B ehtii aloittaa kommentoinnin jo ennen kuin poliisi A on päässyt loppuun toistossaan. Tämä kertoo siitä, että poliisi B kyllä kuuli, mitä poliisi A sanoi. Tarkistuskysymyksen jälkeen poliisi B ei osoita samanmielisyyttä eli ala kehua itseään, vaan selittää, miten päätyi rattijuopumusepäilyyn. Työparin kehuminen arkityyliin luo kaveruutta, läheisyyttä, henkilökohtaisuutta ja siten vähentää tilanteen institutionaalisuutta.

Seuraavassa esimerkissä 20 poliisipartio on aloittamassa vuoroaan ja tarkastaa, että kaikki työvälineet ovat kunnossa. Poliisin välineisiin kuuluu myös digitaalikamera, jolla valokuvataan mahdollisia tapahtumapaikkoja. Kameran pattereista muodustuu vertauskuvallinen sanaleikki.

(20) PATTERNIT J7 01:37

- 01 NP: onkos kamerassa patterit?
- 02 MP: joo (.) mistäs saatat meihin p(h)atterit.
- 03 NP: ɛn(h)iin,
- 04 (0.6)
- 05 NP: lisävirtaa,ɛ

Esimerkissä 20 naispoliisi aloittaa kysymällä partiokaveriltaan, onko kamerassa patterit. Miespoliisi vastaa rivillä kaksi myöntävästi ja esittää jatkokysymyksen: *mistäs saatat meihin p(h)atterit*. Jatkokysymys on esitetty naurahtaen. Miespoliisi siis vertaa poliiseja patterilla toimivaan laitteeseen sanaleikillä. Miespoliisin vastaus myös implikoi, että poliisit ovat väsyneitä ja tarvitsisivat uudet patterit.

Naispoliisi vastaa rivillä 3 hymyillen dialogipartikkelilla *niin* ja kommentoimalla lyhyen tauon jälkeen *lisävirtaa*. Naispoliisi kertoo näin ymmärtäneensä miespoliisin sanaleikin, johon hän myös lähtee mukaan. Keskustelussa ei esiinny institutionaalisuudelle tyypillisiä piirteitä, vaan keskustelu on lähinnä leikkittelyä. Patterien pyytäminen oman virran lisäämiseksi myös inhimillistää poliiseja eikä näytä heitä instituution kasvottomina ja väsymättöminä edustajina.

4.2.2. Asiatyylisiä poikkeavat sananvalinnat

Poliisi käyttää keskinäisessä vuorovaikutuksessaan asiatyylisiä poikkeavia sananvalintoja. Tässä tapauksessa täytyy muistaa, että aineisto on kerätty tosi-tv-ohjelmasta. Yleensä poliisien keskinäinen vuorovaikutus tapahtuu piilossa yleisöltä, joten on ymmärrettävää, etteivät poliisit välttämättä kiinnitä niin paljon huomiota sananvalintojensa asiatyyliin, eihän kukaan ulkopuolinen normaalisti niitä kuule. On mahdotonta sanoa, kuinka paljon tv-kameroiden läsnäolo lopulta vaikuttaa poliisien sananvalintoihin.

Esimerkissä 21 poliisipartio on matkalla etsimään poliisille ilmoitettua humalaista, kun poliisit näkevät kadunkulmassa suuseksiä julkisella paikalla harrastavan pariskunnan. Ensin he ohjeistavat pariskuntaa, minkä jälkeen vuorovaikutus muuttuu keskinäiseksi.

(21) SYKSYKIIMA J12 17:55

- 01 PA: ottaaks toi suihin täällä toltta.
 02 (3.0)
 03 PB: ((katsoo ikkunasta)) o(h)ttaahan se.
 04 (5.2) ((Poliisi ajaa lähemmäs ja avaa ikkunan.))
 05 PA: terve,
 06 MA: m[oi,
 07 PA: mennäänkö kotiin saakka,
 08 PB: he he he
 09 MA: mennään vaa.
 10 PA: £jos vaikka jatketaan se täällä niin ei paheksuta niin.£
 11 NA: me asutaan ihan täs tosi lähellä.
 12 PB: kyllähän (.) te ihan hyvällä asialla ootte [että.
 13 PA: [£hyvällä asialla mut jatketaan
 14 kotio.£
 15 PB: moido.
 16 PA: hyvä. ((Poliisit laittavat ikkunat kiinni ja jatkavat matkaansa autolla.))
 17 PB: he he he
 18 PA: ha ha ha
 19 PB: £joo (.) näin.£
 20 PA: £oeoe näin täm[möstä juoppokeikan matkalla.£
 21 PB: [joo.
 22 PA: pidettiin puolisoa hyvänä.
 → 23 PB: £kato=syksyk[ii- kiima ni (.) se (.) se ei k(h)ato sitä aikaa eikä
 24 p(h)aikkaa.£
 25 PA: [he he he he he he
 26 (3.0)
 27 PB: £v(h)ai [mitä?£
 28 PA: [£o::i he he he kyllä.
 29 (1.0)
 30 PA: £katkerana va[an ku, he he he
 31 PB: [joo.

Videoaineistosta ei käy ilmi, että poliisin puhuttama pariskunta harrastaisi suuseksiä, mutta rivillä 1 poliisi A esittää kysymyksen *ottaaks toi suihin täällä toltta*. Rivillä 2 poliisi B katsoo ikkunasta ja toteaa poliisi A:n nähneen oikein. Ennen asiakaskohtaamisen alkamista poliisipario on jo varma, että suuseksiä on harrastettu, niinpä poliisit eivät edes kysy asiakkailta, mitä tapahtuu.

Poliisipartio puhuttelee suuseksiä harrastavan pariskunnan ja ohjeistaa pariskuntaa institutionaalisen vuorovaikutusjärjestyksen mukaisesti poistumaan paikalta. Rivillä 10 poliisi A perustelee poistumiskehotusta muistuttamalla, että pariskunnan toiminta aiheuttaa paheksuntaa julkisella paikalla ja se pitäisi jatkaa loppuun muualla. Hoidettuaan tehtävän asiakkaiden kanssa poliisit siirtyvät keskinäiseen vuorovaikutukseen.

Rivillä 17 poliisi B aloittaa naurun, ja rivillä 18 poliisi A yhtyy nauruun. Edeltänyt tehtävä laukaisee poliisipartion keskinäisen naurun välittömästi, kun ikkuna on laitettu kiinni, eivätkä asiakkaat enää pysty kuulemaan naurua. Naurua on ehtinyt esiintyä hie-
man jo asiakaskohtaamisen aikana riveillä 8 ja 13. Myös ennen asiakaskohtaamista poliisi B naurahtaa lyhyesti rivillä 2. Pitkä ja vapautunut nauru alkaa riveillä 17 ja 18. Naurunsekaista puhetta ja naurua jatkuu esimerkin loppuun asti.

Riveillä 20 ja 22 poliisi A käy läpi, mitä juuri äsken tapahtui. Matkalla juoppokeikalle poliisit näkivät tilanteen, jossa pidettiin puolisoa hyvänä. Rivillä 23 poliisi B alkaa etsiä syytä siihen, minkä takia pariskunta oli harrastanut suuseksiä julkisella paikalla. Syyksi hän esittää *syksykiimaa*. Poliisi A reagoi tähän alatyyliseen ilmaisuun rivillä 25 nauramalla voimakkaasti. Arkaluontoiset, kiusalliset tai sopimattomat puheenaiheet voidaan verhota nauruun (Haakana 1999: 135; 2001: 147).

Rivillä 27 poliisi B vielä kysyy poliisi A:lta samanmielisyyttä asiaan sanomalla *vai mitä*. Rivillä 28 poliisi A ilmaisee samanmielisyytensä nauramalla ja sanomalla *kyllä*. Näin yksimielisesti jaettu alatyylinen sananvalinta ja voimakas nauru sen yhteydessä vähentävät tilanteen institutionaalisuutta. Poliisit käyttivät huumoria asian läpikäymiseen.

4.2.3. Toiminta

Naurun laukaisuun ei aina tarvita puhetta, vaan naurun voi laukaista myös toiminta. Yleensä institutionaaliseen keskusteluun osallistuvat käyttäytyvät rutinoituneesti ja enakoitavasti, koska se helpottaa institutionaalisen tilanteen onnistumista. Esimerkki 22 osoittaa, että poliisipartion keskinäisessä vuorovaikutuksessa tilanteen institutionaalisuus vaihtelee.

(22) MÖNKII J6 14:07

01 PA: >käy ajamassa toi polku nyt vaan totanoinniin vedät siviiliautol edes

02 takas niin [käyt kur-]<

03 PB: [niin tänne?] ((näyttää sormellaan karttaa))

04 PA: >niin=ni käy saman tien [kurkkaamassa] siinä=ei mejän kannata

- 05 tässä=ja kuuntelet vähän että mikä siellä on homman nimi,<
 06 PB: [joo,]
 07 PA: [jos ei siel oo yhtää-]
 08 PB: [mut pitäähän mun] vähän jalkautua ja mennä mönkii sinne [ja ryömii,]
 09 PA: [jos tuntuu
 10 että] [tarttee mönkii £ni sitte möngit,£]
 → 11 PC: [((tekee mönkimisliikkeitä heiluttamalla käsiään ja ilmehtii))]
 12 PB: [he he he he]
 13 PA: mutta (.) ööö yleensä ottaen (.) >että onks mejän tarvetta mennä porukal
 14 käymään=jos siellä on rauhallista=jos siellä on hiljasta niin se on ihan
 15 yks hailee että (.) sit- sithän valtakunnassa on kaikki hyvin,<
 16 (.)
 17 eiks ni?
 18 PB: joo,

Litteraatissa PA ja PB ovat miespoliiseja ja PC on naispoliisi. Esimerkissä 21 poliisipartio on pysähtynyt tienlaitaan neuvottelemaan, miten heidän kannattaisi edetä seuraavaan kohteeseen, vai onko kaikkien edes järkevää mennä paikalle. Rivillä 1 poliisi A kehottaa poliisi B:tä menemään edeltä katsomaan, onko toisen partion syytä tulla paikalle. Institutionaaliseen tilanteeseen tyypillistä neuvomista ja käskynjakoa jatkuu riville 8, jossa poliisi B osoittaa olevansa vastakkaista mieltä ja sanoo, että hänen pitää mennä *mönkimään* ja *ryömiään* alueelle. Poliisi A myöntää luvan mönkimiselle rivillä 10. Poliisi B alkaa rivillä 11 ilmehtiä ja näyttää käsillään, millä tavoin poliisi B mönkisi. Poliisi B reagoi tähän nauramalla rivillä 12. Myös poliisi A hymyilee rivillä 10 huomattuaan elehtimisen. Ilmehtiminen ja mönkimisen esittäminen saavat muut nauramaan ja siten tilanteen institutionaalisuus hetkeksi vähenee.

Poliisi A jatkaa institutionaalista tehtävänantoaan rivillä 13 *mutta*-alkuisella vuorolla. Keskustelussa *mutta* esiintyy vuoronalkuisena lausumapartikkelina, joka kytkee etäälläkin toisistaan olevia puheen osia toisiinsa (VISK §1034.) Näin ollen poliisi siis palaa institutionaaliseen rooliinsa ja tehtäviinsä, jotka mönkimisen esittäminen keskeytti. Aloituksen jälkeen hän kuitenkin päästää empimisääntelyn *öö* (ks. VISK §1004). Aiempaan aiheeseen palaaminen tuottaa siis työtä.

Esimerkissä 23 poliisipartio on autossa matkalla tapahtumapaikalle. Kuljettajana on pienikokoinen naispoliisi, joka murehtii sitä, ettei tahdo aina oikein nähdä ratin takaa tielle. Ratkaisuksi poliisipartio keksii penkille asetettavan korokkeen.

(23) KOROKKE J7 09:50

- 01 NP: kato semmonen pikku £korokejakkara kantaa aina hh. v(h)uoroon
 02 mukaan,£
 → 03 MP: mut se näyttää huimalta ko siul o (0.6) tälle ((nostaa itsensä käsien
 04 varaan istumaan autossa)) pää korkeella,
 → 05 NP: t(h)nii, ((nostaa takapuolen hetkeksi irti penkistä)).

Rivillä 1 naispoliisi ehdottaa ratkaisuksi ongelmaan korokejakkaraa. Hän aloittaa hy-myilyn kesken vuoron, mikä implikoi, että hän pitää ehdotustaan hauskana. Miespoliisi jatkaa ajatusta rivillä 3 esittämällä, miltä naispoliisi voisi näyttää, jos hän istuisi korokeella. Naispoliisi reagoi tähän tekemällä samanlaisen liikkeen, minkä miespoliisi ensin näytti. Näin naispoliisi ikään kuin matkii ja jäljittelee miespoliisin liikkeitä ja näin ollen pitää tilannetta hauskana. Tällainen toistensa imitoiminen voi kertoa humoristisesta tilanteesta. Imitoiminen on eräänlaista äänen muuntamista, jolla voidaan merkitä tilanne humoristiseksi (Mulkay 1988: 47). Puhujien kasvoja ei tässä esimerkissä näytetä, mutta heidän äänensävyensä on selvästi iloinen. Naispoliisi myös käyttäytyy itseironisesti nostamalla itsensä käsien varaan istumaan. Toistensa imitoimisen ja naisen itseironian sekä niistä aiheutuvan naurun voi myös mielestäni tulkita vähentävän tilanteen institutionaalisuutta. Hassuttelu ei selvästikään ole välttämätöntä institutionaalisten tehtävien hoitamisessa, mutta tehnee tehtävien hoitamisen mukavammaksi.

4.2.4. Sanoilla leikittely

Esimerkissä 24 poliisit ovat kokoontuneet poliisiasemalle yhteiseen työskentelytilaan. Poliisit puhuvat *ykkösestä ja kakkosesta*, joiden oikea merkitys ei avaudu ulkopuoliselle. Lopulta *ykköseen ja kakkoseen* liitetään *kolmonen*, mikä saa aikaan sanaleikin. Tilassa on läsnä useita poliiseja, mutta videokuvassa näytetään vain kahta.

(24) YKKÖNEN ON AINA KAKKONEN J 15 06:32

- 01 NPA: no (0.9) kumpas kuulostas paremmalta (.) ykkönen on aina yk-
 → 02 £kakkonen.£ ((Puhuu kuvan ulkopuolelle, mutta ei MPA:lle.))
 03 MPA: mh.
 04: (.)
 05 NPA: £no.£ ((Puhuu kuvan ulkopuolelle, mutta ei MPA:lle.))
 → 06 MPA: HYI olkoon mitä sie haastat. ((Kuvan ulkopuolella.))

- 07 MPB: kakkonen. ((Kuvan ulkopuolella.))
 08 NPA: no ni:in. ((kääntyy takaisin tietokoneelle))
 09 MPB: kuulostaa [paremmalta. ((Kuvan ulkopuolella.))
 → 10 NPA: [hyi mitä työ ajattelette.
 11 MPA: mm.
 12 NPA: heh
 13 NPB: (--) taetaan Peipon kanssa (pysyä) tässä kakkosessa. ((Kuuluu kuvan
 14 ulkopuolelta.))
 15 NPA: eiku tossa? ((katsoo karttaa))
 16 MPA: tiiättes työ mikä miulle (.) kävis.
 17 MPC: (--) ((Kuvan ulkopuolella.))
 → 18 MPA: pitkä kolmonen. ((Tekee kädellään juomista esittävän liikkeen.)) he he

Poliisit ovat vielä työvaatteissa ja tekevät virkatehtäviään tietokoneella. He edustavat siis instituutiotaan ja hoitavat institutionaalisia tehtäviä. Rivillä 1 naispoliisi A kääntyy tietokoneruudulta huoneeseen päin ja kysyy mielipidettä muilta työskentelytilassa läsnäolevilta. Esimerkistä ei käy ilmi, osoittaako hän kysymyksen jollekin tietylle henkilölle vai yhteisesti kaikille huoneessa oleville. Ainoastaan miespoliisi A, joka on naispoliisi A:n vakituinen partiokaveri, näkyy välillä kuvassa. Hänelle kysymystä ei ole osoitettu.

Naispoliisin kysymys todennäköisesti liittyy johonkin institutionaaliseen tehtävään, mutta esimerkiksi ei käy ilmi, mihin tarkalleen ottaen. Rivillä 1 mielipiteen tiedusteluna alkanut vuoro muuttuu lopussa toteamukseksi *ykkönen on aina kakkonen*. Naispoliisi hymyilee sanoessaan *kakkonen* ja ääntää sanan alun painotetusti. Kakkosen kohdalla hymyily implikoi, että naispoliisi siirtyy huumorimoodiin ja kakkonen voi lisäksi merkitä jotain huvittavaa. Miespoliisi A reagoi naispoliisi A:n vuoroon hymähtämällä rivillä 3.

Kukaan ei heti vastaa naispoliisi A:n tiedusteluun, joten hän hoputtaa muita vastaamaan hymyillen tuotetulla dialogipartikkelilla *noh*. Partikkelia *noh* käytetään hoputtavana interjektiona (VISK § 856). Hymyily implikoi, että naispoliisi on edelleen huumorimoodissa.

Rivillä 6 miespoliisi A irtisanoutuu aiheesta ja tuomitsee sen sanomalla *HYI olkoon mitä sie haastat*. Interjektio *hyi* merkitsee inhon tunnetta (VISK § 856.) Vuorosta voi siis päätellä, että naispoliisi A:n aiempi vuoro sisälsi merkitykseltään jotain, mikä voi aihe-

uttaa inhoa kuulijassa. Miespoliisi A:n äänestä ei voi erottaa naurua, mutta vuoroa ei ole sanottu myöskään erityisen vihaisesti. Kukaan länsäolijoista ei reagoi miespoliisiin vuoroon. Rivillä 7 miespoliisi B vastaa kuvan ulkopuolelta *kakkonen*. Vastauksen saatuaan naispoliisi A alkaa päättää keskustelua käyttämällä rajasignaalia *no niin* ja kääntymällä takaisin tietokoneen ääreen.

Rivillä 9 miespoliisi B palaa vielä keskusteluun sanomalla *kuulostaa paremmalta*. Naispoliisi A reagoi tähän rivillä 10 sanomalla *hyi mitä työ ajattelette*. Naispoliisi A käsittelee edellä tapahtunutta niin kuin häntä inhottaisi muiden suhtautuminen asiaan. Tämä on todennäköisesti leikillistä, koska hän naurahtaa vuoronsa jälkeen rivillä 12. Emme voi tietää, mihin asioihin *kakkonen* oikeasti viittaa ja mitä huvittavaa siinä lopulta on.

Vuorovaikutustilanne jatkuu, kun rivillä 16 miespoliisi A tiedustelee muilta, tietävätkö nämä, mikä hänelle kävisi. Vastauksen hän kertoo itse rivillä 18. Hän sanoo *pitkä kolmonen*, tekee kädellään juomista imitoivan liikkeen ja nauraa päälle. Hän siis jatkaa *ykkösen* ja *kakkosen* teemaa lisäämällä joukkoon *kolmosen*, joka ei varsinaisesti liity puheena olleeseen asiaan. Näin hän muodostaa sanaleikin. Tehtävien hoitamiseen liittyvät toiminnat kuten sanaleikit, sisäpiirin tietoa vaativa sanojen kaksoismerkitys ja leikillinen kauhistelu tekevät tilanteesta vähemmän institutionaalisen.

Poliisit ovat yhteisessä työskentelytilassaan, joka saattaa olla myös taukuhuone. Se ei käy esimerkiksi kuitenkään ilmi. Pogrebin ja Poole ovat tutkimuksessaan selvittäneet (1988: 188), että poliisit käyttäytyvät työvuoronsa lopuksi usein epämuodollisesti. Tämä auttaa heitä päästämään irti työpäivästä ja -tehtävistä. Myös Kerkkänen (2003: 63) havaitsi, että poliisi käyttää huumoria esimerkiksi päivittäisessä rutiinissa ja virkistystauoillaan.

5. PÄÄTÄNTÖ

Pro gradu -tutkielmassani olen tarkastellut keskustelunanalyysin avulla naurun ja hymyn sekä institutionaalisuuden yhteyksiä poliisin työssä. Kävin läpi tilanteita, joissa poliisit nauravat, jotta saatoin selvittää, miten nauraminen ja hymyileminen vaikuttavat poliisin institutionaalisuuteen. Etenin tutkimuksessani tarkastelemalla ensin yleisesti tilanteita, joissa poliisit nauravat, minkä jälkeen tarkastelin erityisesti naurun ja institutionaalisuuden yhteyksiä.

Lähestyin tutkimusaihettani suomalaisen Poliisit-tosi-tv-sarjan kautta. Tutkimusaineistooni kuuluu 15 jaksoa sarjan toiselta tuotantokaudelta. Jokainen jakso kestää noin 20 minuuttia. Jaksot on kuvattu eri puolilla Suomea. Poimin aineistosta tarkempaa analyysia varten kohtaukset, joissa esiintyy naurua, hymyä tai poliisien asiatyylisiä poikkeavia ilmauksia. Tällaisia kohtauksia oli yhteensä 47 kappaletta.

Tutkimukseni on kvalitatiivista tapaustutkimusta. En esimerkiksi tarkastele naurujen ja hymyjen lukumäärää, vaan käyn läpi naurun ja hymyn vaikutusta institutionaalisissa tilanteissa. Kvantitatiivisen analyysin tekeminen ei ollut tässä tapauksessa mielekäästä, koska aineistona olevaa televisio-ohjelmaa on leikattu siten, että mukana on vain viihdearvoltaan kiinnostavaksi arvioituja kohtauksia. Näin ohjelman perusteella ei voi saada todellista kuvaa esimerkiksi siitä, kuinka monessa asiakaskohtaamisessa poliisit nauravat ja kuinka monessa ovat kokonaan nauramatta.

Erittelen aineiston naurua tai hymyä sisältävät tilanteet kahteen pääkategoriaan: poliisien keskinäiseen vuorovaikutukseen ja asiakaskohtaamisiin. Poliisien keskinäinen vuorovaikutus on Paavo Kerkkäsen kyselytutkimuksen mukaan lähtökohtaisesti hyvin erilaista kuin poliisien ja asiakkaiden välinen vuorovaikutus asiakaskohtaamisissa.

Nauru ja hymy liittyvät läheisesti huumoriin, jota on perinteisesti pidetty yhtenä naurun ja hymyn aiheuttajana. Tutkimukseni ei ole varsinaista huumorin tutkimusta, mutta sivuan tutkimuksessani myös huumoria.

Tutkimukseni todistaa, että naurulla on merkittävä tehtävä poliisin vuorovaikutuksessa. Nauru vähentää vuorovaikutustilanteiden institutionaalisuutta ja on poliisin työn ja työilmapiirin kannalta oleellinen tekijä.

Tutkimukseni mukaan poliisi nauraa tai hymyilee asiakaskohtaamisissa silloin, kun hän itse toimii nauruun kutsujana, mutta myös silloin kun asiakas kutsuu poliisia nauruun. Tutkimukseni ei toisaalta käsittele sitä, kuinka monta kertaa naurukutsu epäonnistuu. En siis voi ottaa kantaa siihen, kuinka usein poliisi nauraa asiakkaan kutsusta ja kuinka usein ei vastaa naurukutsuun. Tämä johtuu myös siitä, että en ole tässä tutkimuksessa keskittynyt kvantitatiiviseen tutkimukseen. Kuten todettua määrällisen tutkimuksen tekeminen leikatusta tv-sarjasta ei tässä tapauksessa ole mielestäni mielekäästä.

Asiakaskohtaamisissa poliisi voi reagoida naurulla myös silloin, jos asiakkaan puhuma vuoro tai tilanne muuten on jotenkin yllättävä. Tällöin poliisi voi kieltäytyä ottamasta asiakkaan vuoroa todesta ja niin kutsutusti pois nauraa asiakkaan vuoron. Poliisi voi nauraa tai hymyillä myös silloin, jos hän joutuu kieltäytymään esimerkiksi treffikutsusta. Tällöin nauru ja hymy pehmentävät kieltäytymistä. Poliisi voi nauraa myös niin kutsuttua epäuskoista naurua, kun vuorovaikutustilanne ei etene ja asiakas esittää erikoisia vastauksia. Epäuskoinen nauru on lähellä niin kutsuttua pois nauramista, jossa poliisi ei suostu uskomaan asiakkaan selitystä. Poliisi voi myös kiusoitella asiakasta esimerkiksi asiakkaan ollessa humalassa. Paavo Kerkkäsen mukaan leikinlaskua juopuneen kanssa tämän suostuttelemiseksi toimimaan poliisin ohjeiden mukaan pidetään hyvänä ammattikäytäntönä.

Poliisin keskinäisessä vuorovaikutuksessa naurua tai hymyilyä esiintyy jälkipuintitilanteissa, tilanteiden ennakoinnissa, kiusoittelussa, yllättävissä tapahtumissa, kertomusten yhteydessä sekä sisäpiirin tietoa vaativissa tilanteissa. Aineistossani esiintyvät naurut ovat pääosin hyväntahtoisia nauruja. Tulokset tukevat siltä osin Kerkkäsen tuloksia, joiden mukaan poliisit kokevat huumorin käytön auttavan työssä jaksamisessa.

Poliisin ja asiakkaan kohtaaminen on aina institutionaalinen vuorovaikutustilanne. Samoin poliisien keskinäiset vuorovaikutustilanteet ovat institutionaalisia, sillä poliisit ovat hoitamassa institutionaalisia työtehtäviään, vaikka asiakkaita ei olekaan läsnä. Ai-

neistossani instituution edustaminen myös keskinäisen vuorovaikutuksen aikana kenties korostuu, koska aineisto on yleisölle valmistettu televisio-ohjelma, jonka välityksellä poliisi luo mielikuvaa instituutiostaan.

Poliisien odotetaan käyttäytyvän asiakaskohtamisessa institutionaalisen asemansa mukaisesti. Institutionaalisisessa toiminnassa vuorovaikutustilannetta jäsentää joukko erityisiä institutionaalisia tehtäviä sekä käsitys siitä, miten näitä tehtäviä tulisi hoitaa. Institutionaalisuus rakentuu myös ulkoisista tekijöistä kuten poliisin univormusta. Kielellisesti institutionaalisuuteen vaikuttavat esimerkiksi keskustelun sekvenssirakenne ja päämäärähakuisuus. Poliisi voi myös kielellisesti korostaa omaa institutionaalista asemaansa esimerkiksi virkatehtävänsä ja ammattinimikkeensä mainitsemisella. Aineistoni perusteella poliisi rakentaa institutionaalisuuttaan aiemmissa tutkimuksissa mainituin institutionaalisuutta rakentavin keinoin esimerkiksi päämäärähakuisella keskustelulla, mainitsemalla olevansa virkatehtävissä, käskemällä tai neuvomalla asiakkaita sekä noudattamalla poliisille tyypillistä institutionaalista vuorovaikutusjärjestystä.

Aineistostani voi havaita, että poliisin käyttämä kieli vähentää vuorovaikutustilanteiden institutionaalisuutta asiakaskohtamisissa erilaisin keinoin. Institutionaalisuus vähenee ennen kaikkea vertauksilla ja asiatyylisiä poikkeavilla sananvalinnoilla. Poliisit käyttävät aineistossani jonkin verran asiatyylisiä poikkeavia sanoja. Kun poliisi esimerkiksi pyytää asiakasta hönkäämään tai uhkaa lyödä sakkoa suut ja korvat täyteen, institutionaalisuus vähenee. Poliisi myös vertaa aineistossani asiakkaita leikillisesti esimerkiksi ihmssuteen tai jalkapalloilijoihin. Myös tällaiset vertaukset vähentävät institutionaalisuutta. Asiatyylisiä poikkeavat sananvalinnat tai vertaukset eivät ole välttämättömiä tehtävien hoitamisen kannalta, mutta ne luultavasti tekevät tehtävien hoidosta ja ilmapiiristä mukavampia.

Tilanteiden institutionaalisuus voi vähentyä myös toiminnan yhteydessä, jos toiminta poikkeaa siitä, mikä on yleinen käsitys poliisin tehtävien hoidosta. Myös poliisien keskinäisessä vuorovaikutuksessa institutionaalisuus vähenee vertauksilla ja asiatyylisiä poikkeavilla sananvalinnoilla, mutta myös toiminnalla.

Institutionaalisuus voi vähentyä ilman naurua, mutta naurulla on usein osuus institutionaalisuuden vähenemiseen. Aineistoni mukaan nauru on yleensä yhteydessä institutio-

naalisuuden vähenemiseen, sillä institutionaalisuutta vähentävien sananvalintojen, verstausten tai toiminnan välittömässä läheisyydessä esiintyy naurua. Esimerkit osoittavat, että nauraminen ja huumorimoodiin siirtyminen vähentävät poliisin institutionaalisuutta. Naurua voi siis pitää yhtenä merkinä siitä, että tilanteen institutionaalisuus on vähentynyt. Näin naurulla ja hymyilyllä on myös erityinen merkitys poliisin työssä.

On vaikea sanoa, pyrkikö poliisi joissain tilanteissa tarkoituksellisesti vähentämään omaa ja tilanteiden institutionaalisuutta vai väheneekö se tarkoituksettomasti – todennäköisesti molempia. Kerkkäsen mukaan poliisi kokee huumorin auttavan muun muassa myönteisen työilmapiirin rakentamisessa ja kontaktin luomisessa asiakkaisiin. Voisi kuvitella, että jos ilmapiiri on niin sanotusti liian institutionaalinen, kukaan ei viihdy ja kontaktin luominen on vaikeaa.

Institutionaalisuuden väheneminen näyttäisi jossain määrin liittyvän toimintoihin, jotka eivät ole välttämättömiä varsinaisten institutionaalisten tehtävien hoitamisen kannalta. Tehtävät voisi todennäköisesti hoitaa ilman institutionaalisuutta vähentäviä sanaleikkejä, huumorimoodissa esitettyjä kysymyksiä, työparin imitoimisia, kiusoitteluja ja päivitelyjä. Todennäköisesti työtehtävien hoitaminen on kuitenkin mukavampaa ja työilmapiiri miellyttävämpi, kun institutionaalisuus ei koko ajan ole huipussaan. Institutionaalisuus ei kuitenkaan vaikuta vähenevän niin radikaalisti, että tehtävien hoitaminen kärsisi. Aineistoni perusteella myös asiakkaat, jotka joutuvat poliisin kanssa tekemisiin ikävissä merkeissä hymyilevät ja nauravat vuoroillaan, mistä voi päätellä, että institutionaalisuuden väheneminen joissain tilanteissa tekee poliisin kohtaamisen asiakkaalle mukavammaksi.

Mark Pogrebin ja Eric Poole ovat aiemmin tutkineet amerikkalaisten poliisien huumorin käyttöä. Paavo Kerkkänen puolestaan on selvittänyt itäsuomalaisten poliisien huumorin käyttöä. Nämä tutkimukset eivät kuitenkaan analysoi poliisin vuorovaikutusta. Niissä on käsitelty lähinnä poliisien omaa käsitystä huumorinsa käytöstä. Ne on toteutettu pääasiassa haastattelututkimuksina. Tutkimukseni tulokset kuitenkin noudattavat jossain määrin Kerkkäsen tuloksia poliisien huumorinkäyttötilanteista. Poliisit nauravat ainakin osin samanlaisissa tilanteissa, joita Kerkkäsen haastattelemat poliisit nostavat esiin huumorinkäyttötilanteista kysyttäessä. Oma tutkimukseni käsittelee kuitenkin myös muunlaisia nauruja kuin ainoastaan huumorilla perusteltavissa olevia nauruja.

Kerkkänen mainitsee huumorinkäytön alueiksi esimerkiksi avaustilanteet, kiristyneiden tilanteiden keventämisen, jälkipuintitilanteet, normaalit rutiinit sekä virkistystauot ja huumorin käytöstä pidättäytymisen sekä tilanteet, joissa poliisi itse on huumorin kohteena. Aineistossani näistä esiin nousivat lähinnä virkistystauot ja normaalin rutiinin hoitaminen, joiden yhteydessä esiintyi naurua tai hymyilyä. Poliisit myös nauroivat tilanteissa, joissa he itse saattoivat olla puheenaiheena tai esimerkiksi kiusoittelun kohteena. Hymyä tai naurua sisältäneet jälkipuintitilanteet olivat harvinaisia.

Esimerkiksi avaustilanteissa esitettyjä vuoroja, joita välittömästi seuraisi nauru, ei esiintynyt. Voi tietenkin olla mahdollista, että Kerkkäsen haastattelemat poliisit näkevät avaustilanteen laajempuna kokonaisuutena kuin vain avausvuoro. Myöskään kiristyneiden tilanteiden keventämisen yhteydessä ei esiintynyt naurua tai hymyilyä. Se voi johtua aineiston luonteesta. Televisio-ohjelmaa ei välttämättä ole päästy kuvaamaan, jos tilanne on kiristynyt kovin pahaksi.

Huumorin käytöstä pidättäytyminen ei käy suoraan ilmi aineistostani. Se voi johtua esimerkiksi siitä, että naurulla ja hymyllä voidaan merkitä esimerkiksi huumorimoodia, mutta huumorista pidättäytymistä ei merkitä näin. Huumorin käytöstä pidättäytymistä pitäisi tutkia kokonaan erillisellä tutkimuksella tarkastelemalla esimerkiksi vuorovaikutustilanteita, joissa asiakas hymyilee tai nauraa, mutta poliisi ei lähde mukaan. Ennen kuin huumoritilanteita voisi tutkia, ne pitäisi pystyä merkitsemään näkyviin. Samoin siis huumorista pidättäytyminen pitäisi pystyä jotenkin merkitsemään näkyviin.

Pogrebinin ja Poolen tulokset noudattavat omia tuloksiani vain vähän. Aineistossani ei esiintynyt Pogrebinin ja Poolen löytämistä neljästä huumorinkäytön osa-alueesta esimiesten arvostelua huumorin avulla, asiakkaiden nimeämistä tai vaarallisten tilanteiden lievittämistä. Myös poliisin oman oikeustajun kanssa tasapainoilu oli hyvin harvinainen. Tämä voi johtua aineistoni luonteesta. Televisiossa ei liene sopivaa arvostella omia esimiehiään tai nimitellä asiakkaitaan. Tv-sarjasta on myös jätetty kaikista vaarallisimmat kohtaukset tarkoituksella pois. Voi myös olettaa, että oikeustajun kanssa tasapainoilu on voitu jättää tarkoituksella pois, jottei mielikuva poliisin ammattitaidosta muodostu poliisia arvostelevaksi. Pitää muistaa, että ohjelma on tehty yhteistyössä poliisin kanssa, eikä se pyrikään olemaan puolueeton teos.

Television viihdeohjelmaksi tehty aineistoni varmasti vaikutti tutkimukseni tuloksiin. Poliisit-sarjaa voi kuvailla positiivisen ilmapiirin sarjaksi, vaikka se sisältääkin kuvausta sellaisesta työstä, joka ei varmasti aina ole kovin hauskaa. Tosi-tv-genren koko ajan laajentuessa televisiossa on tarjolla myös muita ammattiryhmiä seuraavia sarjoja. Myös niistä voisi keskustelunanalyysin avulla tutkia esimerkiksi institutionaalisuutta. Esimerkiksi palomiehet hoitavat institutionaalista ammattia. Myös muita poliisin ammattia seuraavia sarjoja on jo julkaistu ja uusia on varmasti tulossa. Niiden poliisista luomaa mielikuvaa olisi mielenkiintoista verrata Poliisit-tv-sarjan antamaan mielikuvaan. Näytetäänkö institutionaalisuus niissä samanlaisena kuin Poliisit-sarjassa? Tietysti kaikista mielenkiintoisinta olisi toistaa tämänkaltainen institutionaalisuutta ja naurua käsittelevä tutkimus siten, että keräisi aineiston itse jalkautumalla videokameran kanssa poliisipartioiden kyytiin.

Empiiristä tutkimusta voi jokainen meistä tehdä. Seuraavalla kerralla, kun poliisi pysäyttää sinut, tarkkaile, miten hän toimii ja mitä hän sanoo. Ehkä hän sanoo jotain nauramisen arvoista.

LÄHTEET JA LYHENTEET

Tutkimusaineisto

Poliisit-tv-sarja. Aito Media Oy 2009. Jaksot 1–15 on saatu ohjelman tuottajalta dvd-levyillä. Aineistoa säilytetään Oulun yliopiston humanistisessa tiedekunnassa, suomen kielen oppiaineessa.

Kirjallisuus

- ADELSWÄRD, VIVEKA 1992: *Puhetta, juorua, riitaa, naurua eli miten keskustelemme*. Suomentanut Margit Salmenoja. Helsinki: Kirjayhtymä.
- ASLAMA, MINNA 2002: Tosi-tv:n todellinen maailma. *Tiedotustutkimus* 25 s. 162–170.
- ATKINSON, J. MAXWELL 1982: Understanding formality: the categorization and production of `formal` interaction. *British Journal of Sociology* 33 s. 86–117.
- CRITCHLEY, SIMON 2002: *On humour*. London: Routledge.
- DREW, PAUL 1987: Po-faced receipts of teases. *Linguistics* 25/1 s. 219–253.
- DREW, PAUL & HERITAGE JOHN 1992: Analyzing talk at work: an introduction. – Paul Drew & John Heritage (toim.), *Talk at work. Interaction in institutional settings* s.3–65. Cambridge: Cambridge University Press.
- FRIEDMAN, JAMES 2002: Introduction – James Friedman (toim.) *Reality Squared Televisual Discourse on the Real* s. 1–24. New Brunswick: Rutgers University Press.
- GLENN, PHILLIP 1989: Initiating shared laughter in multi-party conversations. *Western Journal of Speech Communication* vol. 53 issue 2 s. 127–149.
- 2003: *Laughter in interaction*. Studies in interactional sociolinguistics 18. Cambridge: Cambridge University Press.
- GOFFMAN, ERVING 1981: *Forms of talk*. Oxford: Basil Blackwell.
- GRICE, H. PAUL 1975: Logic and Conversation. – Peter Cole ja Jerry L. Morgan (toim.) *Syntax and Semantics 3. Speech acts*. New York: Academic Press.
- GRUNER, CHARLES R. 2000: *The game of humor: a comprehensive theory of why we laugh*. New Brunswick: Transaction Publishers.
- GUMPERZ, JOHN J. 1982: *Discourse strategies*. Cambridge: Cambridge University Press.

- HAAKANA, MARKKU 1993: *Vakavaa ja ei-vakavaa puhetta. Huumorin ja vakavan kategorioista eräässä arkikeskustelussa*. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- 1996: Huumori ja vakava keskustelun kategorioina. – Auli Hakulinen (toim.), *Suomalaisen keskustelun keinoja II* s. 141–172. Kieli 10. Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- 1999: *Laughing matters. A conversation analytical study of laughter in doctor-patient interaction*. Väitöskirja. Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- 2001: Lääkäri, potilas ja nauru – Marja-Leena Sorjonen, Anssi Peräkylä ja Kari Eskola (toim.), *Keskustelu lääkärin vastaanotolla* s. 135–159. Tampere: Vastapaino.
- HAKULINEN, AULI 1996: Johdanto: Keskustelunanalyysin profiilista ja tilasta. – Auli Hakulinen (toim.), *Suomalaisen keskustelun keinoja II* s. 9–22. Kieli 10. Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- 1997a: Johdanto – Liisa Tainio (toim.), *Keskustelunanalyysin perusteet* s. 13–17. Vastapaino: Tampere.
- 1997b: Vuorottelujäsennys – Liisa Tainio (toim.), *Keskustelunanalyysin perusteet* s. 32–55. Vastapaino: Tampere.
- HERITAGE, JOHN 1996 [1984]: *Harold Garfinkel ja etnometodologia*. Suomentaneet Ilkka Arminen, Outi Paloposki, Anssi Peräkylä, Sanna Vehviläinen & Soile Veijola. Helsinki: Gaudeamus.
- HILL, ANNETTE 2005: *Reality TV. Audiences and popular factual television*. London: Routledge.
- HUFF, RICHARD M. 2006: *Reality television*. Westport: Praeger.
- HIETALA, VEIJO 2000: Tosi-tv: neorealismia vai realismin simulaatiota. *Lähikuva* 4/2000 s. 31–38.
- JEFFERSON, GAIL 1979: A technique for inviting laughter and its subsequent acceptance declination. – George Psathas (toim.), *Everyday Language. Studies in Ethnometodology* s. 79–95. New York: Irvington.
- 1985: An exercise in the transcription and analysis of laughter. – Teun A. van Dijk (toim.), *Handbook of discourse analysis. Volume 3. Discourse and dialogue* s. 25–34. London: Academic Press.

- JEFFERSON, GAIL – SACKS, HARVEY – SCHEGLOFF, EMANUEL 1977: *Preliminary notes on the sequential organization of laughter*. Cambridge: Cambridge University, Department of linguistics.
- KERKKÄNEN, PAAVO 1997: *Huumorintajun ja työsuorituksen välisistä yhteyksistä poliisipäällälystön työssä*. Helsinki: Sisäasiainministeriö, poliisiosasto.
- 2003: *Huumorintaju ja terveys itäsuomalaisten poliisien työssä 1995–1998*. Väitöskirja. Joensuun yliopisto.
- KNUUTTILA, SEPPO 2008: *Entinen aika, nykyinen mieli*. – Ulla Piela ja Sinikka Vakimo (toim.). Helsinki: SKS.
- KOSKENNIEMI, AINO – SHILONGO, PAULIINA – POUTANEN, PETRO – ASLAMA, MINNA 2012: *Suomalainen televisiotarjonta 2011*. Liikenne- ja viestintäministeriön julkaisuja 14/2012. (Saatavana myös verkossa <http://www.lvm.fi/web/fi/julkaisu/-/view/4117589>) (14.6.2013)
- KS= Kielitoimiston sanakirja 2.0. Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus 2012. <http://mot.kielikone.fi/mot/OUYO/netmot.exe>.
- KUIPERS, GISELDINE 2006: *Good humor, bad taste – A sociology of the joke*. Kääntänyt hollannista englantiin Kate Simms. Berlin: Mouton de Gruyter.
- KURHILA, SALLA 2000: Keskusteluanalyyysin esittelyä ja rajankäyviä – kakkoskielisten keskustelujen haaste. – Kari Sajavaara & Arja Piirainen–Marsch (toim.), *Kieli, diskurssi & yhteisö* s. 359–381. Soveltavan kielentutkimuksen teoriaa ja käytäntöä 2. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- LATVALA, MAARIT 2011: *Mille lapset nauravat?* Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopisto: suomen kieli.
- LEVINSON, STEPHEN C. 1983: *Pragmatics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- MORREALL, JOHN 1987: A new theory of laughter. – John Morreall (toim.), *The philosophy of laughter and humor* s. 128–139. Albany: State University of New York Press.
- MULKAY, MICHAEL 1988: *On Humour. Its nature and its place in modern society*. Cambridge: Polity Press.
- MUSTONEN, ANU 2010: *Mediapsykologia*. Porvoo: WSOY.
- MÄNTYKANGAS, ANNA-MARIA 2003: Nauraminen arkikeskustelussa. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopisto: Suomen ja saamen kielen ja logopedian laitos, suomen kieli.

- NORRICK, NEAL R. – CHIARO, DELIA 2009: Introducion. – Neal R. Norrick & Delia Chiaro (toim.), *Humor in interaciotn.* s. ix–xvii. Amsterdam: John Benjamins.
- POGREBIN, MARK R. – POOLE, ERIC D. 1988: Humor in the briefing room. A study of the strategic uses of humor among police. *Journal of Contemporary Ethnography* 2 s. 183–210.
- PRIEGO-VALVERDE, BÉATRICE 2009: Failed humor in conversation: A double voicing analysis. – Neal R. Norrick & Delia Chiaro (toim.), *Humor in interaction* s. 165–184. Amsterdam: John Benjamins.
- RASKIN, VICTOR 1985: *Semantic mechanisms of humor*. Dordrecht: D. Reidel Publishing Company.
- RAEVAARA, LIISA 1997: Vierusparit. Esimerkkinä kysymys ja vastaus. – Liisa Tainio (toim.), *Keskustelunanalyysin perusteet* s. 75–92. Tampere: Vastapaino.
- RAEVAARA, LIISA – RUUSUVUORI, JOHANNA – HAAKANA, MARKKU 2001: Institutionaalinen vuorovaikutus ja sen tutkiminen. – Johanna Ruusuvuori, Markku Haakana & Liisa Raevaara (toim.) *Institutionaalinen vuorovaikutus – keskustelunanalyttisiä tutkimuksia* s. 11–38. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- RAUHANUMMI, RIIKKA 2012: *Ou nou! Myötäeläminen tv-komedian naismaisessa keskustelussa*. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopisto: suomen kieli.
- RUUSUVUORI, JOHANNA 2001: Harvey Sacks – Arkielämän metodit ja keskustelunanalyysi. – Vilma Hänninen, Jukka Partanen ja Oili-Helena Ylijoki (toim.) *Sosiaalipsykologian suunnannäyttäjiä* s. 383–403. Tampere: Vastapaino.
- SACKS, HARVEY 1992a (1964–1968): *Lectures on conversation*. Volume I – Gail Jefferson (toim.). Oxford: Blackwell Publishers.
- 1992b (1968–1972): *Lectures on conversation*. Volume II – Gail Jefferson (toim.). Oxford: Blackwell Publishers.
- SACKS, HARVEY – SCHEGLOFF, EMANUEL – JEFFERSON, GAIL 1974: A simplest systematics for the organization of turn taking for conversation. *Language* 50/4 s. 696–735.
- SAHARINEN, KATARIINA 2007: Huumoria koulussa – Kiusoittelu opettajan keinona suhtautua oppilaan virheisiin. – Liisa Tainio (toim.), *Vuorovaikutusta luokkahuoneessa. Näkökulmana keskustelunanalyysi*. Helsinki: Gaudeamus.
- SCHEGLOFF, EMANUEL 1987a: Between micro and macro. Contexts and other connections. – Jeffrey C. Alexander, Bernhard Giesen, Richard Münch & Neil J.

- Smelser (toim.), *The micro-macro link* s. 207–234. Berkeley: University of California Press.
- 1987b: Some sources of misunderstanding in talk in interaction. *Linguistics* 25/1 s. 201–218.
- SCHEGLOFF, EMANUEL – SACKS, HARVEY 1973: Opening up closings. *Semiotica* 8/4 s. 289–327.
- SCHNURR, STEPHANIE – HOLMES, JANET 2009: Using humor to do masculinity at work. Neal R. Norrick & Delia Chiaro (toim.), *Humor in interaction* s. 101–123. Amsterdam: John Benjamins.
- SEPPÄNEN, EEVA-LEENA 1997: Vuorovaikutus paperilla. – Liisa Tainio (toim.) *Keskustelunanalyysin perusteet* s. 18–31. Tampere: Vastapaino.
- SILVAN, HEIDI 2008: "Pidätkö te mua ihan hölmönä?" *Sarjakuvasanankari Hessu Hopo keskustelijana*. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopisto: suomen kieli.
- SILVERMAN, DAVID 1998: *Harvey Sacks. Social science and conversation analysis*. Cambridge: Polity Press.
- VEHVILÄINEN, SANNA 2001: Neuvomisen ongelmia ja ratkaisuja. Vertaileva näkökulma. – Johanna Ruusuvuori, Markku Haakana & Liisa Raevaara (toim.), *Institutionaalinen vuorovaikutus – keskustelunanalyttisiä tutkimuksia* s. 39–61. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- VESA, PIRJO 2009: *Aineistolähtöinen teoria hyvää oloa ja työhyvinvointia edistävästä huumorista hoitajien keskinäisessä vuorovaikutuksessa*. Väitöskirja. Tampere: Tampereen yliopistopaino.
- VISK = Auli Hakulinen, Maria Vilkuna, Riitta Korhonen, Vesa Koivisto, Tarja Riitta Heinonen ja Irja Alho 2004: Iso suomen kielioppi. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Verkkoersio. (1.8.2013) Saatavana: <http://scripta.kotus.fi/visk>
- WEST, CANDACE 1984: *Routine complications. Troubles with talk between doctors and patients*. Bloomington: Indiana University Press.
- YLIANUNTI, LIISA 2009: *Mä haluisin olla oma itteni, mutta Miian seurassa mä joudun varoon. Kasvojensuojelukeinot Big Brother -talon palautekeskusteluissa*. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopisto: suomen kieli.

Muut lähteet

Aito Media Oy:n verkkosivut: <http://www.aitomedia.fi/uutisarkisto.php>. (16.1.2013).

HS = Helsingin Sanomat.

KEMPPAINEN, SUSANNA 2012: *Ulkonäkö suojelee fanipostilta*. – Kaleva 9.1.2012 s. 20.

Keskustelunalyysi Suomessa -verkkosivut: <http://www.helsinki.fi/hum/skl/ca/opinnayte.html>. (2.7.2013).

NIEMELÄ, KYÖSTI 2012: *Yöpäivystys melkein kokonaan*. – Helsingin Sanomat, tv-liite 26.10.2012 s. 2.

Poliisin verkkosivut: <http://www.poliisi.fi> (14.6.2013).

LIITE 1

Aineistoesimerkit jaksoittain

Jakso 1

- (4) TREFFIKUTSU
- (5) MÄRKÄ PAITA
- (6) ALASTON LENKKEILIJÄ

Jakso 2

- (9) LAULUA JA LEIKKIÄ

Jakso 3

- (11) HIRVIKÄRPÄNEN
- (12) JALKAPALLOILIJAN NÄKÖISET MIEHET
- (17) VELHO
- (23) IHMISSUSI

Jakso 4

- (1) KYLMÄ PITSA
- (10) KATAPULTTI
- (24) MATO

Jakso 6

- (21) MÖNKII

Jakso 7

- (13) HYVIN VAHATTU KYPÄRÄ
- (18) PATTERIT
- (22) KOROKKE

Jakso 8

- (7) HÄNNINEN

Jakso 11

(3) ja (14) TURVAVYÖ

Jakso 12

(2) NINJAN RAIVO

(15) ASIALLINEN HUOMAUTUS

(16) KOTIO SAAKKA

(19) SYKSYKIIMA

Jakso 15

(8) ARKISTOINTIA

(20) YKKÖNEN ON AINA KAKKONEN